

VÄKIVALTAISESTA PARISUHTEESTA IRTAUTUMINEN

Resilienssin rakentuminen lähdön edellytyksenä

Maarit Lapinleimu
Pro gradu -tutkielma
Turun yliopisto
Sosiaalityö
Sosiaalityö
Huhtikuu 2020

TIIVISTELMÄ

Tutkielma käsittelee väkivaltaisesta parisuhteesta irtautumista resilienssin rakentumisen näkökulmasta. Tutkimuksen aineistona on käytetty Turun yliopiston ja Turun yliopistollisen keskussairaalan Naistenklinikan yhteisen EHYEKSI-hankkeen litteroituja haastatteluja. Yhdeksästä haastattelusta tässä tutkielmassa on käytetty kuutta.

Aineistoa on analysoitu narratiivisen menetelmän avulla siten, että kertomuksista on laadittu neljä tyyppikertomusta eri näkökulmista. Päätuloksia tutkielman aineiston perusteella on se, että irtautumisen mahdollistava resilienssi kehittyy jokaiselle, mutta omasta sukupolvesta riippuen sen rakentuminen kestää keskimäärin kauemmin vanhemmilla sukupolvilla. EHY-EKSI-aineiston naisten resilienssi rakentui traumaattisista kokemuksista siten, että lopulta heille tuli ”mitta täyteen” ja he päättivät toteuttaa pitkään kaavailemansa lähdön väkivaltaisesta parisuhteesta. Huoli lasten turvallisuudesta edisti ja nopeutti resilienssin lopullista rakentumista.

Suositukseni aineiston perusteella on se, että sosiaali- ja terveysviranomaisten olisi hyvä rutiininomaisesti kysyä kaikilta asiakkailta ja potilailta, kokevatko he väkivaltaa läheissuhteissaan. Väkivaltaisesta parisuhteesta irtautumista toivovia olisi hyvä auttaa konkreettisesti erityisesti asunnon saamisessa, jotta he voivat käytännössä irtautua kotona tapahtuvasta väkivallasta.

Asiasanat: Resilienssi, parisuhdeväkivalta, vaino, lähestymiskielto

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	VÄKIVALTAISESTA PARISUHTEESTA IRTAUTUMINEN	7
2.1	PARISUHDEVÄKIVALLAN LUONNE	7
2.1.1	Parisuhdeväkivallan ilmenemismuotoja	7
2.1.2	Väkivallan vaikutukset ja vaino	11
2.1.3	Parisuhdeväkivaltaan liittyvän lainsäädännön kehittyminen	15
2.2	IRTAUTUMISPROSESSI	18
2.2.1	Irtautuminen muutosteorian mukaan.....	20
2.2.2	Väkivaltaa kokevien selviytymisstrategiat.....	21
3	RESILIENSSI VÄKIVALTAISESTA PARISUHTEESTA IRTAUTUESSA .	23
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	29
4.1	AINEISTON ESITTELY JA TUTKIMUSKYSYMYS	29
4.2	NARRATIIVINEN ANALYYSI	34
4.3	TUTKIMUKSEN EETTISYYS	37
5	RESILIENSSIN RAKENTUMINEN AINEISTOSSA	40
5.1	FYYSINEN JA HENKINEN VÄKIVALTA	40
5.2	VAINO	42
5.3	PELKO, HÄPEÄ JA TOIVO	44
5.4	AVUN SAAMINEN JA LÄHTÖ	48
6	TULOKSET	53
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	57
	KIRJALLISUUS	60

1 JOHDANTO

*Hidastettu filmi
sinä kohotat kättäsi
joka tulee lyömään minua*

*Aivojeni läpi
ennättää kulkea paljon
ennen kuin kätesi
on perillä ja osuu*

*ajatus
että on ollut naisia
kaikkina aikoina
jotka ovat kokeneet tämän
sekunnin
ennen kuin käsi lyö*

*kauhu
joka lamauttaa
niin etten voi
repäistä itseäni irti
en purra potkaista en paeta
en voi avata suutani
en voi huutaa*

*tunne
että on hylätty
että paluuta ei ole
että mikään ei hyödytä
mitään
että ei pysty
ei jaksaa
ei onnistu
ei voi tehdä mitään*

*ei voi tehdä mitään
ja lopulta:
tämä mikä nyt kaatuu
päällemme
on jotain uskomatonta
se ei ole mahdollista*

*se ei tule tapahtumaan
se ei voi tapahtua*

*sinä
et voi lyödä
minua*

*Ennen kuin kätesi
on perillä minussa ja osuu
tiedän jo:
tämä ei kohtaa meitä
rakkauden puutteen
vaan rakkauden epätoivon
tähden*

*silti
sitä on vaikea käsittää
sitä on mahdotonta
unohtaa*

Märta Tikkanen 1978

Yhteiskuntamme kulttuuriseen seksuaaliseen käsikirjoitukseen kuuluu parisuhde, joka on vastavuoroinen, henkisesti ja ruumiillisesti tyydyttävä intohimo- tai kumppanuusrakkaussuhde. Kaikki eivät kuitenkaan tällaista suhdetta pääse kokemaan. (Haavio-Mannila & Roos 1998, 272.)

Naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta on vakava ja yleinen ongelma kaikkialla maailmassa. Sitä esiintyy joka maassa ja joka kulttuurissa, tosin joissain esiteollisissa yhteiskunnissa ei esiinny parisuhdeväkivaltaa. (Krug ym. 2005, 109,118,136.) Arviolta melkein joka viides parisuhteessa olevista Suomessa on kokenut suhteessaan väkivaltaa. (Kero ym. 2019.) Euroopan unionin perusoikeusviraston tutkimuksen mukaan vuonna 2014 noin 30 % suomalaisista naisista oli kokenut fyysisistä tai seksuaalista väkivaltaa nykyisen tai entisen kumppaninsa taholta (STM 2017, 11). Oikeusministeriön alaisen Nollalinjan mukaan puolet Suomessa asuvista naisista on kokenut

joko fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa jossain vaiheessa elämäänsä (Nollalinja.fi).

Parisuhdeväkivalta on merkittävä kansanterveydellinen ongelma (Krug ym. 2005, 109). Se vaikuttaa oleellisesti kohteensa elämänlaatuun, koska parisuhdeväkivallan kokija ei ole turvassa kotonaan eikä parisuhteessaan. Yllättävät väkivaltaepisodit kotona vaikuttavat työntekoon, opiskeluun ja sosiaalisiin suhteisiin. Ajankäyttösuunnitelmat voivat muuttua nopeasti, jos kotona ilmenee akuuttia väkivallan uhkaa. Parisuhdeväkivallasta puhutaan usein ohuella tasolla, lähinnä sen aiheuttamien vammojen kautta. Tällä tutkielmallani haluan tuoda esiin väkivaltaisesta parisuhteista irtautuneiden naisten ääntä. Selvitän, miten he päätyivät lopulta lähtemään suhteesta.

Käyttämäni aineisto on EHYEKSI-hankkeen litteroitu temahaastatteluai-
neisto subjektiivisesti koetusta lähisuhdeväkivallasta sen kokijan näkökul-
masta. EHYEKSI-aineisto Turun yliopiston ja Turun yliopistollisen keskus-
sairaalan yhteishanke, jossa tutkitaan seulontakysymysten toimivuutta esi-
tietolomakkeessa parisuhdeväkivaltaa kokevien potilaiden tunnistamisessa
sekä lähisuhdeväkivaltaa naisten kokemuksellisenä ilmiönä. EHYEKSI-
hankkeen tarkoituksena on saada tietoa, minkälaista apua kokijat odottavat
saavansa sosiaali- ja terveystalvakuista. Koska EHYEKSI-hanke pyrkii
osaltaan tehostamaan väkivaltaa parisuhteessaan kokeneiden naisten avun-
saantia sekä sosiaali- ja terveystalvakan ammattilaisten lähisuhdeväkivaltaan liit-
tyvää osaamista, aineisto sopii hyvin omaan tutkimukselliseen kiinnostuk-
seeni. Analyysitapani on narratiivinen (esim. Hyvärinen 2010; Hänninen
2000) siten, että etsin aineistosta niitä kertomuksen käännekohtia, joiden
jälkeen väkivaltaisesta parisuhteesta irrottautuminen alkoi toteutua.

Usein väkivalta liitetään sosiaaliseen kontrolliin tai valtaan (Ronkainen
2017, 21). Miesten kokema väkivalta on yleisintä julkisilla paikoilla tutta-
vien kesken. Naiset kokevat väkivaltaa useimmiten kotona ja väkivallanteki-
jä on oma puoliso. (Niemi ym. 2017, 11.) Parisuhdeväkivallan kokijan avun

saamista hidastaa se, että parisuhdeväkivalta on edelleen häpeällistä eikä siitä usein kehdata puhua (Nyqvist 2017).

Parisuhdeväkivalta muuttaa pariskunnan keskinäistä vuorovaikutussuhdetta ja valta-asemia. Naisen riski tulla surmatuksi väkivaltaisen parisuhteen päättyessä on kymmenkertainen verrattuna parisuhteen aikaiseen väkivaltaan (Hautanen 2017, 121; Ronkainen 2017, 22.) Väkivaltaisesta suhteesta irrottautuminen on siis vaarallista ja liian moni väkivaltaisen miehen jättänyt nainen on tullut jättämänsä miehen surmaamaksi. Vuonna 2017 nykyisen tai entisen puolisonsa surmaamaksi Suomessa joutui 17 naista. Kymmenen vuotta sitten luku oli useana vuotena yli 20. Väkilukuun suhteutettuna Suomen tilasto on EU-maiden synkimpiä. Vain Liettuan väkilukuun suhteutetut luvut ovat useana vuonna olleet suuremmat kuin Suomen vastaavat luvut. (Eurostat 2020.)

Vuoden 2014 tilasto Suomessa poliisille raportoiduista väkivallan kokemuksista on mielenkiintoinen yhteenveto toistuvasta väkivallasta sukupuolen mukaan. Väkivallan kokijoina naisilla korostuu pitkäkestoisen puolison harjoittaman kontrollin ja väkivallan kohteena oleminen. (Smolej 2014, 29.) Vuonna 2018 viisi prosenttia suomalaisista naisista pelkäsi joutuvansa lähisuhdeväkivallan uhriksi (Danielsson & Näsi 2019, 15).

Suomalaisissa tutkimuksissa naisten jäämistä väkivaltaiseen parisuhteeseen on selitetty äitiyden, hoivan ja vahvuuden kulttuurisesti perityillä ominaisuuksilla. Suomalaisten naisten työpanos on ollut perinteisesti tärkeä maataloilla sekä muutoinkin sotien aikana ja niiden jälkeen. Naiset ovat huolehtineet perheestä ja elannosta ja heitä on yleisesti arvostettu heidän vahvuutensa takia. Tänä päivänäkin monet naiset pyrkivät ylläpitämään rauhaa ja hoivaamaan perhettään. 2000-luvulla tehdyn survey-tutkimuksen mukaan nuoret naiset ottivat vastuuta parisuhteen väkivallasta, vaikka olivat itse väkivallan vastaanottava osapuoli. Ajatus myyttisestä, vahvasta naisesta sisältyy nuorempien naisten käsityksiin naiseudesta. (Piispa 2004, 53-57.)

Eri vuosikymmeninä syntyneillä naisilla on erilaiset mahdollisuudet hyväksyä väkivalta ja selviytyä väkivaltaisessa parisuhteessa. Heillä on oman aikakautensa muokkaamat käsitykset itsestään, naiseudestaan, parisuhteen luonteesta ja väkivallan hyväksyttävyydestä. Aina ei ole ollut kulttuurisesti hyväksyttävää puhua seksuaalisuudesta tai esimerkiksi puolison väkivaltaisuudesta. (Piispa 2004, 31.) Minua kiinnostaa tässä tutkielmassa analyysini rakentaminen juuri tämän huomion ympärille. Tutkielmani aineiston naiset ovat syntyneet eri vuosikymmeninä 1940-luvulta 1990-luvulle, millä perustelen sukupolvinäkökulman huomioon ottamista naisten väkivaltakokemusten rakentajana ja konstruoijana tässä yhteydessä myös aineistolähtöisesti. Aineiston eri vuosikymmeninä syntyneillä ja lähisuhdeväkivaltaa suomalaisen yhteiskunnan eri vuosikymmeninä kokemaan joutuneilla naisilla on oman ikäpolvensa muovaamat käsitykset ja tapahtuma-ajan yhteiskunnan tarjoamat mahdollisuudet selviytyä parisuhdeväkivallasta.

Analyysini on aineistolähtöinen. Otan analyysissä huomioon erityisesti kunkin haastatellun edustaman sukupolven. Haastatteluissa alle keski-ikäiset naiset kertovat enimmäkseen kokeneensa lyhyitä väkivaltaisia suhteita, joista he ovat nopeasti irtautuneet. Tehtyjen tutkimusten, kuten Naisuhritkimuksen (2005) ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen kyselyjen (2006) mukaan vaikuttaa siltä, että 2000-luvun Suomessa jäädään entistä harvemmin monivuotiseen väkivaltaiseen parisuhteeseen. Sen sijaan varttuneemmille naisille on kyselytutkimuksissa ollut yleistä väkivaltaisen parisuhteen pitkäaikaisuus. Moni pitkäaikaista parisuhdeväkivaltaa kokenut on luonnehtinut kokemaansa parisuhdeterroriksi. Parisuhdeterrori on toisen puolison tekemää puolison elämän jatkuvaa hallintaa fyysisen väkivallan, kontrollin ja alistamisen keinoin. (Piispa 2011, 23-24.) Tutkielmassa tarkastelen, näkyykö tämä aiemmissä tutkimuksissa löydetty ero myös oman tutkielmani aineistossa eri sukupolviin kuuluvien naisten väkivaltaisesta parisuhteesta irtautumisen näkökulmasta.

Käyn ensin luvussa 2 läpi parisuhdeväkivallan tyypillisiä piirteitä sekä väkivaltaisesta parisuhteesta irtautumisen mahdollisuuksia. Luvussa 3 esittelen

resilienssin käsitteen (Masten 2001, 2014; Cyrulnik 2009) väkivaltaisesta parisuhteesta irtautumisen näkökulmasta. Resilienssi on henkistä kimmoisuutta ja toipumiskykyä, jota tarvitaan vaikeista elämäntilanteista selviytymisessä. Luku 4 on EHYEKSI-aineiston ja narratiivisen tutkimusmetodin esittelyä. Luvussa 5 esittelen aineistosta löytämiäni tyyppikertomuksia siitä, miten ja minkälaisen näkemysten, tunteiden ja oman toiminnan arvioinnin kudelmana väkivaltaisesta parisuhteesta irtautuminen naisten kokemuskerroksessa näyttää rakentuvan. Luvussa 6 esittelen tulokseni haastattelujen ja tyyppikertomusten pohjalta ja luku 7 koostuu tuloksista vetämistäni johtopäätöksistä, pohdinnasta ja suosituksistani.

2 VÄKIVALTAISESTA PARISUHTEESTA IRTAUTUMINEN

Tässä luvussa selvitän, mitä lähisuhdeväkivalta ja parisuhdeväkivalta käytännössä ovat ja minkälaisia vaikutuksia parisuhdeväkivallalla on sen koki-jalle. Käyn lyhyesti läpi lähisuhdeväkivaltaan liittyvää suomalaista lainsäädännön kehitystä viimeisten parinkymmenen vuoden ajalta ja lopuksi käsit-telen väkivaltaisesta parisuhteesta irtautumisen prosessia, mistä esimerkkinä muutosteorian näkökulma.

2.1 PARISUHDEVÄKIVALLAN LUONNE

2.1.1 Parisuhdeväkivallan ilmenemismuotoja

Väkivaltaa esiintyy kaikissa ikä- ja sosiaaliluokissa, vaikkakin se on globaa-lilla tasolla yleisempää pienituloisten keskuudessa (Väänänen 2011, 109; Krug ym. 2005, 121). Käsitelen tässä tutkimuksessa lähinnä parisuhdeväki-valtaa, joka on lähisuhdeväkivaltaa suppeampi termi. Lähisuhdeväkivalta kattaa nimensä mukaisesti väkivallantekijän läheiset, kun taas parisuhdevä-kivalta rajoittuu parisuhteeseen. Lähisuhdeväkivalta voi olla fyysistä, hen-kistä, emotionaalista, hengellistä, taloudellista tai seksuaalista (Ronkainen 2017, 23). Yleensä se on yhdistelmä näistä. Se on läheisissä suhteissa elä-vien, yleensä perheenjäsenten välistä kotona tapahtuvaa väkivaltaa. (Rikok-sentorjunta.fi.) Väkivalta on kulttuuriin ja aikaan sitoutuva termi. Jokin teko ei toisessa ajassa ja paikassa ole väkivaltaa, kun taas toisessa kontekstissa se on väkivaltaa. (Piispa 2004, 39.) Useimmiten lähisuhdeväkivallan kohde on nainen tai lapsi ja tekijä on mies. Naiset saavat vakavampia vammoja ja kuolevat lähisuhdeväkivaltaan useammin kuin miehet. (Rikoksentorjunta.fi.)

Kansainvälisten tutkimusten (1990-luvulta 2000-luvun alkuun) mukaan pe-rinteinen työnjako, johon kuuluu se, että naiset hoitavat kodin ja lapset, al-tistaa ajatusmallille, jonka mukaan vaimoa saa ja kuuluukin kurittaa fyysi-sesti. Näissä malleissa parisuhdeväkivallan laukaisee se, että miehen mieles-

tä vaimo ei tottele tai sanoo miehelleen vastaan, ei tarjoile ruokaa ajallaan eikä huolehdi kunnolla kodista ja lapsista. Väkivaltaa laukaisee perinteisen työnjaon kulttuureissa myös se, jos vaimo haluaa osallistua talousasioista päättämiseen, kysyy puolisonsa naissuhteista, menee käymään jossain ilman miehen lupaa tai kieltäytyy seksistä. Myös miehen epäily vaimonsa uskottomuudesta on yleinen väkivaltaisen käytöksen laukaisija perinteisen työnjaon kontekstissa. Parisuhdeväkivaltaa vaikuttaa esiintyvän erityisesti yhteisöissä, joissa naisen asema on muuttumassa perinteisestä vapaampaan suuntaan. (Krug ym. 2005, 116,122.)

Pienituloisuus, samoin kuin miehen runsas alkoholinkäyttö korreloi positiivisesti parisuhdeväkivallan kanssa. Samoin väkivallan käyttöä parisuhteessa edistää se, jos mies on lapsuudessaan nähnyt kotonaan väkivaltaa. Myös väkivallantekijän jotkin persoonallisuushäiriöt ovat merkittävä väkivallan käyttöä ennustava tekijä. (Krug ym. 2005, 119-121.)

Fyysinen väkivalta voi olla esimerkiksi kädellä tai teräaseella lyömistä, tukkimista, potkimista, tönimistä, pään hakkaamista, raapimista, repimistä, ravistelua, kuristamista, ampuma-aseen käyttämistä, aseella uhkaamista tai fyysisellä väkivallalla uhkaamista. (Rikoksantorjunta.fi; Nollalinja.fi.) Parisuhteissa fyysistä väkivaltaa on karkeasti jaoteltuna kahdenlaista. Toinen väkivallan muoto on vakavaa ja ajan myötä pahenevaa väkivaltaa, johon liittyy uhkailua, pelottelua ja puolison elämän kontrolloimista. Toinen väkivallan muoto on harvemmin ilmenevä turhautumisen ja vihaisuuden purkautuminen fyysisenä aggressiona. (Krug ym. 2005, 114-115.)

Henkistä väkivaltaa ovat jatkuva vähättely, arvostelu, halveksunta ja nimitely. Sitä ovat myös alistaminen, kontrollointi ja sosiaalisen kanssakäynnin rajoittaminen. Voimakas mustasukkaisuus ja eristäminen ovat henkistä väkivaltaa. Tavaroiden hajottaminen ja kotieläinten vahingoittaminen sekä itsemurhalla tai muulla uhkaaminen ovat henkisen väkivallan muotoja. (Rikoksantorjunta.fi; Nollalinja.fi.)

Raiskaus, raiskauksen yritys ja seksuaaliseen kanssakäymiseen pakottaminen ovat seksuaalisen väkivallan muotoja. Muita seksuaalisen väkivallan tekoja ovat seksuaalinen halventaminen, pornografiaan tai aborttiin pakottaminen, ehkäisyn käytön kieltäminen sekä seksuaalisen itsemääräämisoikeuden kieltäminen. (Rikoksantorjunta.fi; Nollalinja.fi.)

Taloudellinen väkivalta on taloudellista alistamista, kiristämistä, kavaltaamista tai rahankäytön kontrollointia. Se voi olla puolison omaisuuden käyttämistä omiin menoihin. Työssäkäynnin ja taloudellisen itsenäisyyden systemaattinen estäminen ja itsenäisen rahankäytön estäminen ovat taloudellista väkivaltaa. Taloudellista väkivaltaa on myös estää osallistuminen perheen talouteen liittyvien asioiden päättämiseen sekä toisen rahojen omaan käyttöön ottaminen. Taloudellisella väkivallalla uhkailu ja kiristäminen ovat väkivaltaa. (Marttala 2011, 49-50; Ronkainen 2017, 25; Nollalinja.fi.)

Yksi pari- ja lähisuhdeväkivallan muoto on laiminlyönti, joka on apua tarvitsevan henkilön hoidotta, avutta ja huolenpidotta jättäminen. Toisen ihmisen vahingoittaminen lääkkeillä tai päihteillä on laiminlyöntiä, samoin kuin kemikaalein tai liuottimin tehdyt väärinkäytöt. Oma väkivallan muotonsa on kunniaan liittyvä ja uskonnollinen väkivalta, jotka ilmenevät uskonnolliseen vakaumukseen pakottamisena, uskontoon tai kulttuuriin liittyvällä väkivallalla uhkaamisena tai uskonnon sisällöllä uhkailuna. Vainoa ovat toistuvat pelkoa aiheuttavat yhteydenotot, valheellisten tietojen levittäminen, omaisuuden tuhoaminen, fyysinen pelottelu, seuraaminen, tarkkailu sekä henkilötietojen anastus ja väärinkäyttö. (Nollalinja.fi.)

Parisuhdeväkivalta ei näy luotettavasti tilastoissa tai tutkimuksissa, koska sitä salaillaan. Naisten parisuhteessa kokema väkivalta on tavallisesti vakavaa ja vammoja tuottavaa. (Piispa 2011, 22-23.) WHO (World Health Organization) jakaa parisuhdeväkivallan neljään osaan, jotka ovat fyysinen väkivalta, henkinen väkivalta, seksuaalinen väkivalta ja kontrollointi (WHO 2013).

Naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta on piilorikollisuutta. Suurin osa naisten kokemasta fyysisestä väkivallasta tapahtuu parisuhteessa ja vain murtoosa parisuhdeväkivaltarikoksista tulee poliisin tietoon. (Ronkainen 2017, 32.) Etenkin lievä parisuhdeväkivalta on rikollisuutta, joka useimmiten ei tule viranomaisten tietoon (Smolej 2014, 24). Suomi on saanut jatkuvasti kansainvälisiltä ihmisoikeuksien valvontaelimiltä kritiikkiä siitä, että naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ei ole pyritty riittävästi torjumaan (Ronkainen 2017, 58).

Parisuhdeväkivaltaongelma pitäisi saada nykyistä näkyvämmäksi (Ojuri 2004, 191). Olisi tärkeää päästä eroon väkivaltaa kokeneiden tunnistamattomuudesta ja stigmasta. Väkivaltaa kokeneet naiset tarvitsevat matalan kynnyksen paikkoja avun saamiseksi ja pitkäkestoista tukea. (Väänänen 2011, 110.) Parisuhteessaan väkivaltaa kokevat naiset eivät useinkaan kykene täyspainoisesti huolehtimaan itsestään, lapsistaan tai työstään, minkä takia ulkopuolinen apu on tärkeää (Krug ym. 2005, 123).

Väkivaltaiset parisuhteet alkavat usein intohimoisina ja rakkauden täyteisinä. Ajan kuluessa kuitenkin toinen osapuoli alkaa entistä enemmän kontrolloida puolisoaan, joka sen vuoksi alkaa joustaa omista haluistaan. Naiseen kohdistuvaan parisuhdeväkivaltaan kuuluu olennaisesti kokonaisvaltainen kontrolli, joka kohdistuu naisen liikkumiseen, ajankäyttöön, ystävien tapaamiseen, kotitöiden tekemiseen ja rahankäyttöön (Kainulainen & Niemi 2017, 138). Selviytymisen muodot väkivaltaisessa parisuhteessa ovat sopeutuminen, alistuminen, sinnittely, tilanteen hyväksyminen, periksi antaminen ja pärjääminen. Vain osa parisuhdeväkivallan kokijoista hakee apua. (Ojuri 2004, 190-191.)

Piispan (Piispa 2011, 28) tutkimukset osoittavat, että naisten väkivaltakokemukset ovat vahvasti yhteydessä miesten kontrolloivaan käytökseen. Moni parisuhdeväkivallan kohteeksi joutunut häpeää sitä, että joutui parisuhdeväkivallan kohteeksi (Väänänen 2011, 116). Vain osa parisuhdeväkivallan kokijoista hakee apua. (Ojuri 2004, 190-191.) Parisuhdeväkivaltaa kokevan

voi olla vaikea hakea apua pelon tai häpeän takia. Toisaalta sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset eivät aina tunnista väkivaltaa kokeneita, jos heillä ei ole tietoa asiakkaan väkivaltakokemuksista. (Piispa 2011, 15.)

Väkivaltaan usein liittyvä kontrolli, pakottaminen ja painostus sekä fyysinen uhka ovat tehokkaita keinoja vaikuttaa toisen ihmisen elämään, päätöksentekoon ja toiveisiin (Ronkainen 2017, 26). Kanadassa tehdyn tutkimuksen (2000) mukaan kolmasosa pahoinpidellyistä vaimoista oli liitossaan pelännyt henkensä puolesta (Krug ym. 2005, 114).

Parisuhdeväkivalta liittyy sukupuolten keskinäiseen valtasuhteeseen, joka on biologisista syistä epäsymmetrinen. Naisten ja miesten parisuhdeväkivallan kokemukset ovat erilaisia. Monet puhuvat ovat pitkään ja vielä 2000-luvullakin olleet miesten näkökulmasta tehtyjä ja niille on ollut tyypillistä parisuhdeväkivallan vähättely ja kieltäminen. Miehet puhuvat ovat korostaneet naisten verbaalista väkivaltaa miesten fyysisen väkivallan samantarvoisena vastaparina. Usein miehen käyttämä väkivalta oikeutettiin naisen verbaalisella provosoinnilla, mikä arvioitiin yhtä pahaksi kuin miesten tekemä fyysinen väkivalta. (Nygqvist 2004, 101,104-105.)

Parisuhdeväkivallassa on usein kyse luottamisesta ja luottamuksen rikkomisesta. Nainen voi kerta toisensa jälkeen luottaa miehen vakuutteluihin siitä, ettei tämä enää ole väkivaltainen. Toisaalta väkivaltaisille miehille on yleistä epäillä mustasukkaisesti naisen luottamuksen pettämistä. Mustasukkainen puoliso voi kysellä hyvinkin uhkaavalla tavalla naisen oletetusta petoksesta ja vaatia tunnustusta tuntien ajan, kunnes saa haluamansa vastauksen. (Husso ym 2008, 268-270.)

2.1.2 Väkivallan vaikutukset ja vaino

Globaalilla tasolla parisuhteessaan pahoinpitelyä kokeneet ansaitsevat keskimäärin vähemmän ja ovat useammin työttöminä kuin naiset, jotka eivät ole kokeneet jatkuvaa väkivaltaa. Väkivaltaa kokeneilla on enemmän fyysi-

siä ongelmia ja mielenterveyden häiriöitä ja he käyttävät muita enemmän terveyspalveluja. Lisäksi lapsikuolleisuus on suurempaa väkivaltaisissa perheissä. (Krug ym. 2005, 125-126.)

Jatkuvalla väkivallan kohteena olemisella on selkeä yhteys moniin sairauksiin, joiden puhkeamisen riskitekijänä väkivalta toimii. Itsestään selvien fyysisten vammojen lisäksi muun muassa masennus, ahdistuneisuus ja pelot ovat yleisiä väkivallan kokemisen seurauksia. Samoin väkivaltaa parisuhteessaan kokeneet potevat yleisesti kroonisia kiputiloja, psykosomaattisia oireita sekä lisääntymisterveyden häiriöitä. Väkivallan terveysvaikutukset voivat jatkua pitkään väkivallan loppumisen jälkeen. Mitä vakavampaa parisuhteen väkivalta on ollut, sitä suuremmat ovat sen terveysvaikutukset. (Krug ym. 2005, 123,125.)

Lapset, jotka näkevät vanhempiensa välistä väkivaltaa, ovat muita lapsia alttiimpia ahdistuneisuudelle, masennukselle, huonolle koulumenestykselle, alhaiselle itsetunnolle, tottelemattomuudelle, painajaisunien näkemiselle sekä fyysisille ongelmille. Edellä luetellut vaikutukset ovat käytännössä samoja kuin pahoinpidellyillä lapsilla. (Krug ym. 2005, 126.)

Fyysisesti väkivaltaisiin parisuhteisiin liittyy usein väkivaltaisen osapuolen taipumus kontrolloida puolisoaan. Se tarkoittaa miehen eri keinoin tunkeutumista naisen alueelle tavoitteenaan poistaa naisen elämästä monet tämän omat, yksityiset asiat. Esimerkkinä naisen ystävien ja sukulaisten arvostelu, mikä johtaa siihen, että naisen on vaikea tavata läheisiään ja suhteet ystäviin voivat vähitellen katketa tai viiletä. Jatkuva yhteydenotto ja naisen ajankäytön epäily ja hallinta ovat yleisiä kontrollin muotoja. Yleistä on myös puhelimen tutkiminen ja tavaroiden penkominen. Naisen olinpaikan tarkistaminen ja esimerkiksi työpaikalle ilmestyminen ovat esimerkkejä kontrollista. Väkivaltainen puoliso voi uhata tappaa naisen, jos tämä haluaa lähteä suhteesta. (Marttala 2011, 47.)

Miehen kontrolloivan käytöksen yhteys väkivaltaan on suurin nuoremmilla pariskunnilla. Vanhemmilla pariskunnilla väkivaltaisuus parisuhteessa on voinut kestää vuosia tai vuosikymmeniä muuttuen ajan myötä vakavammaksi. Tasa-arvoiset ja itsenäiset nuoret naiset ovat uhka niille miehille, jotka haluavat pitää yllä maskuliinista ylemmyyden ja vallan identiteettiä. Miehen ylläpitämä emotionaalinen etäisyys puolisoonsa sekä niukka vuorovaikutus ovat henkisen väkivallan muotoja, jotka voivat kehittyä fyysiseksi väkivallaksi. (Piispa 2004, 59-60,83.)

Piispan tutkimuksessa nuoret naiset tunsivat syyllisyyttä puolisonsa väkivallasta. He kokivat, että heillä on oma osuutensa tilanteiden kriisiytyessä väkivaltaisiksi. Väkivaltaisissa liitoissa eläneet vanhemmat sukupolvet ovat hävenneet epäonnistumisistaan vaimoina, äiteinä ja miehen käytöksen kontrolloijina. Sen sijaan nuoremmat naiset häpesivät sitä, etteivät kyenneet tasa-arvoiseen parisuhteeseen väkivaltaisen miehen kanssa. (Piispa 2004, 57,63.) Häpeä voi estää väkivallan kokijan hakeutumista avun piiriin (Kaittila 2017, 98).

Parisuhteessaan pahoinpidellyt naiset omaksuvat erilaisia strategioita oman ja lastensa turvallisuuden varmistamiseksi. Vaikka strategiat voivat ulkopuolisen mielestä olla huonoja, niillä on naisille itselleen merkitys. Toiset pakenivat väkivaltaisesta liitosta, kun taas toiset alistuvat ja pyrkivät olemaan provosoimatta puolisoaan. Molempien toimintamallien ydinajatus on turvata oma ja lasten henkinen ja fyysinen terveys. Väkivaltaa kokevan puolison väkivaltaisessa liitossa pitävät syyt ovat keskenään hyvin erilaisia. Niitä ovat yleisimmin koston pelko, huoli toimeentulosta lähdön jälkeen, huoli lasten turvallisuudesta ja kehityksestä, emotionaalinen riippuvuus väkivaltaisesta puolisoista, tuen puute ja toivo puolison muuttumisesta. (Krug ym. 2005, 117.)

Parisuhdeväkivaltaan usein liittyvä vaino huomioitiin suomalaisessa julkisessa keskustelussa näkyvästi vasta 2010-luvulla ja vainoaminen kriminalisoitiin vuonna 2014 (Piispa & Heiskanen 2017, 82). Rikoslaki määrittelee

vainon: ”Joka toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti vainoaa toista siten, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, vainoamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi” (RL 25:7a).

Jotta vainon kohteita voidaan auttaa, viranomaisten ja auttajatahojen pitäisi saada enemmän tietoa tästä aiheesta. Vainon luonne ja dynamiikka ovat aivan omanlaisiaan ilmiöitä. Auttavilla tahoilla tulisi olla niin paljon tietoa, että he voivat tunnistaa, mikä on vainoa. Vainoa kokevat naiset tulee kohdata yksilöllisesti, heidän omaa kokemustaan kuullen. Jokainen tapaus on erilainen ja auttajan pitää voida joustaa auttamisprosessissa tilanteen mukaan. (Nikupeteri 2016, 143-144.)

Väkivaltaisesta parisuhteesta irtautuminen ei takaa sitä, että väkivalta loppuisi. Moni parisuhteessa väkivaltainen mies jatkaa naisen piinaamista eron jälkeekin. Eron jälkeinen vaino heikentää väkivaltaisesta parisuhteesta irtautuneen naisen hyvinvointia ja vainon pelko voi hidastaa väkivaltaisesta parisuhteesta irtautumista. Usein vainoteot ovat pieniä tai suurempia irrallisia tekoja, jotka nainen yhteisen parisuhdehistorian takia ymmärtää uhkaaviksi. Tekoja voivat olla esimerkiksi jatkuva ilmestyminen naisen kulkureitille tai tämän auton renkaiden puhkominen. Vainoaja luo kohteensa ympärille uhan, joka rajoittaa erilaisin pienin tavoin vainotun elämää. (Nikupeteri 2016, 51, 120.)

Joissain tapauksissa voi käydä niin, että vainoaja on onnistunut saamaan kohteen läheisverkoston ja auttavat tahot hyväksymään tämän näkemyksen asioista ja pariskunnan ristiriitojen syistä. Fyysinen vaino voi olla pahoinpitelyä tai seksuaaliseen tekoon pakottamista. Vaino voi myös kohdistua naisen omaisuuteen joko niin, että vainoaja rikkoo omaisuutta tai tämä voi yrittää saada vainon kohteen omaisuuden itselleen. (Nikupeteri 2016, 51, 120.)

Vaino on ihmisoikeusloukkaus. Suomi on sitoutunut eri kansainvälisiin sopimuksiin, jotka pyrkivät ehkäisemään naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja vainoa. Silti näyttää siltä, että joissain tapauksissa apua hakeneita vainottuja naisia onkin pidetty esimerkiksi epäuskottavina, vainoharhaisina tai lasta isästään tietoisesti vieraannuttavina äiteinä. Jos vainotulla on lapsia, heidän altistumisensa vainolle ja heidän hyvinvointinsa vaarantuminen voi huolestaa vainottua vanhempaa. Viranomaisen voi olla vaikea ymmärtää, kohdata ja tunnistaa käsittämättömältä kuulostavia kokemuksia ja niiden tulkintoja. Jos työntekijä itse ei ole nähnyt läheltä tai kokenut vastaavaa, hänen voi olla vaikea uskoa kertomusten totuudellisuuteen. (Nikupeteri 2016, 62-63, 120, 139.)

2.1.3 Parisuhdeväkivaltaan liittyvän lainsäädännön kehittyminen

Parisuhdeväkivallan määrä on vähäisempää yhteiskunnissa, joissa on merkittävät viralliset tai sosiaaliset sanktiot väkivallantekijöille. Monissa maissa parisuhdeväkivaltaa koskeva lainsäädäntö kehittyi paljon 1980-1990-luvulla. Lainsäädännön sanoma on ollut, että parisuhdeväkivalta on rikos eikä se enää ole perheen yksityisasia. (Krug ym. 2005, 121-122,127.)

Raiskaus parisuhteessa kiellettiin laissa Suomessa vuonna 1994 (RL 1889/39 20 1§). Kaikki lähisuhteissa tapahtuva väkivalta tuli virallisen syytteen alaiseksi vuonna 2011 (RL 1889/39 21 16§). Vuonna 2014 kriminalisoitiin vaino, joka on tyypillisesti naisiin kohdistuva eron jälkeinen rikos (RL 1889/39 25 7§).

Istanbulin sopimus on yhteiseurooppalaisen neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Se astui voimaan Suomessa elokuussa 2015. Istanbulin sopimus tarjoaa konkreettisia välineitä puuttua naisiin kohdistuvan väkivallan vähättelyyn ja uhreja syyllistävään kulttuuriin. (Finlex 53/2015; Ronkainen 2017, 67.)

Istanbulin sopimuksen ratifioineet valtiot tuomitsevat naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan sen kaikissa muodoissa. Sopimuksen tavoitteena on suojella naisia väkivallalta ja saattaa väkivallantekijät rikosoikeudelliseen vastuuseen. Sopimus (23 artikla) velvoittaa sopimusvaltiot järjestämään kaikille helposti saavutettavat ja riittävät turvakotipalvelut. Lisäksi sopimus (24 artikla) velvoittaa valtiot ylläpitämään aina vastausvalmiudessa olevaa auttavaa puhelinta väkivallan uhreille. Vainoon sopimus puuttuu siten (34 artikla), että kaikki tahallinen ja toistuva uhkaava käytös, joka aiheuttaa kohteelleen pelkoa hänen turvallisuutensa vaarantumisesta on rangaistavaa. 52 artikla on mielenkiintoinen kotona tapahtuvan väkivallan osalta. Sen mukaan viranomaisilla pitää olla oikeus määrätä perheväkivallan tekijä poistumaan asunnosta riittävän pitkäksi ajaksi sekä kieltää väkivallantekijää menemästä asuntoon. Artiklassa asetetaan etusijalle vaarassa olevien ihmisten turvallisuus. (Finlex 53/2015, (STM 2017.)

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) on luonut nelivuotisen toimikunnan vuosille 2017 - 2020 naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumiseksi. Toimikunta perustettiin vastaamaan Istanbulin sopimuksen edellyttämien toimenpiteiden suorittamisesta, seurannasta ja vaikutusten arvioinnista. STM:n tavoitteena on kehittää palvelujärjestelmää lähisuhdeväkivallan osapuolten avuksi. (STM.fi.)

Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (GREVIO) on antanut Suomea koskevan raporttinsa 2.9.2019 Istanbulin sopimuksen noudattamista. Yksi GREVION antamista kiireellisimmistä suosituksista koski lähestymiskiellon toimivuuden arviointia ja lähestymiskieltoa koskevan lainsäädännön ja käytännön uudistamista. (Ihmisoikeuskeskus 2019.)

Nollalinja eli valtion ylläpitämä ympärivuorokautista tukea väkivaltaa kokeneille tarjoava puhelinpalvelu aloitti toimintansa 2016 (oikeusministeriö 2016). Nollalinja jakaa lähisuhdeväkivallan fyysiseen, henkiseen, seksuaaliseen ja taloudelliseen väkivaltaan sekä vainoon, laiminlyöntiin ja kunniaan

liittyvään tai uskonnolliseen väkivaltaan. Nollalinjan sivustolla esitellään erilaisia väkivallan muotoja selkeästi. Numerossa vastataan aina ja pyritään auttamaan soittajaa konkreettisesti. (Nollalinja.fi.)

Jotta naisiin kohdistuvaa väkivaltaa voitaisiin mahdollisimman tehokkaasti ehkäistä, naisiin kohdistuva väkivalta tulisi tunnustaa merkittäväksi ihmisoikeusongelmaksi (Ronkainen 2017, 67). Esimerkkiä voisi ottaa esimerkiksi Ruotsista, jossa vuosisatoja esiintynein naisrauhapykäläin pyritään aidosti puuttumaan naisiin kohdistuvaan väkivaltaan kovemmin rangaistuksin ja naisrauhan rikkomisen vakavasti ottamalla (Kainulainen & Niemi 2017, 139).

Suomessa on voinut hakea lähestymiskieltoa vuodesta 1998. Lähestymiskielto voidaan määrätä korkeintaan vuodeksi ja perheen sisäisen lähestymiskiellon osalta korkeintaan kolmeksi kuukaudeksi. Lähestymiskieltoa voidaan hakea, kun on perusteltu aihe olettaa, että henkilö, jonka takia lähestymiskieltoa haetaan, uhkaa lähestymiskiellon hakijan henkeä, terveyttä, vapautta tai rauhaa. Laajennetulla lähestymiskiellolla voidaan kieltää kiellon kohteelta kaikki oleskelu kiellon hakijan kodin, työpaikan ja esimerkiksi vapaa-ajan asunnon lähellä. (Laki lähestymiskiellosta 1998.) Lähestymiskiellon rikkomisesta voidaan määrätä sakkoa tai korkeintaan vuoden vankeusrangaistus (poliisi.fi 2020).

Vuonna 2018 määrättiin runsaat 900 lähestymiskieltoa, joista 90 % määrättiin miehille. Noin kymmentä prosenttia lähestymiskielloista rikotaan ja kiellon rikkojista 90 % on miehiä. Lähestymiskiellon valvonta on Suomessa kokonaan lähestymiskieltoa hakeneen ilmoitusten varassa. (Piispa 2019.) Käytännössä lähestymiskielto on nykyisellään tehoton keino turvata vainon uhreja, koska sen valvonta ei ole tehokasta.

Ruotsissa on ollut vuodesta 2011 käytössä lähestymiskiellon sähköinen valvonta. Saman tyyppinen valvonta on ollut käytössä Norjassa vuodesta 2013. Sähköinen valvonta on kehoon kiinnitettävä sähköinen jalkapanta, joka te-

kee hälytyksen poliisille, jos sen kantaja on kielletyssä paikassa. Norjan mallissa lähestymiskiellolla turvattava henkilö saa lisäksi oman hälyttimen, jolla hän voi suoraan ottaa yhteyden poliisiin havaitessaan lähestymiskieltoa rikottavan. Sähköinen valvonta soveltuu erityisen hyvin lähestymiskieltoa toistuvasti rikkoville. Ruotsista saatujen alustavien tulosten mukaan lähestymiskiellon sähköinen valvonta on edistänyt lähestymiskieltoa hakevien turvallisuutta. (Piispa 2019.) Suomeen harkitaan paraikaa Ruotsin ja Norjan mallin kaltaista järjestelmää, jossa lähestymiskiellon saanutta voidaan tarkkailla jalkapannan avulla (Oikeusministeriö 2019, 6,8).

2.2 IRTAUTUMISPROSESSI

Väkivaltaisesta parisuhteesta lähteminen ei tapahdu yksinkertaisesti. Se on prosessi, johon sisältyy aluksi usein tosiasioiden kieltämistä ja itsesyytöksiä. Varsinainen irtautumisen valmistelu voi alkaa vasta, kun väkivaltaa kokeva puoliso tunnustaa itselleen väkivallan olevan hänen elämässään todellisuutta. (Krug ym. 2005, 118.)

Pitkään jatkunut väkivalta aiheuttaa fyysistä ja psyykkistä huonovointisuutta ja näin heikentää väkivaltaa kokevan osapuolen voimavaroja ja kykyä hakea apua. Väkivaltaa kokeneet äidit pelkäävät usein lastensa huostaanottoa. Vaikka äiti ei käyttäisi väkivaltaa, on olemassa uhka, että lapset sijoitetaan pois väkivaltaisesta kodista. Tämän takia äidit voivat vältellä lastensuojelun apua. Muita avun hakemista estäviä tekijöitä ovat muun muassa negatiiviset ajatukset itsestä sekä pelko oman, läheisten ja väkivallantekijän turvallisuudesta. (Nyqvist 2004, 114; Kaittila 2017, 89,98-100.)

Väkivaltaisesta parisuhteesta voi olla yllättävän vaikea lähteä käytännön tasolla. Asuminen, taloudelliset sopimukset ja lapset ovat monessa suhteessa yhteisiä ja nopea lähteminen voisi vaikuttaa negatiivisesti moniin hyvän elämän perusasioihin. Lasten koulu tai päivähoitopaikka voivat estää, vaikeuttaa tai hidastaa lähtemistä. (Ojuri 2004, 184.) Mitä nuorempi nainen on, sitä nopeammin hän yleensä lähtee pois väkivaltaisesta liitosta. On yleistä,

että naiset joka tapauksessa lähtevät väkivaltaisesta liitosta - joko nopeasti tai vasta vuosien kuluttua. Keskimääräinen väkivaltaisen parisuhteen voimassaoloaika on noin kuusi vuotta. (Krug ym. 2005, 118.)

Huoli lasten ja omasta turvallisuudesta on motivoiva tekijä väkivaltaisesta parisuhteesta kärsivän avun hakemiseen. Muita avun hakemista motivoivia tekijöitä ovat kokemus viimeisen pisaran saavuttamisesta ja sen tiedostamisesta, että väkivalta ei kuulu normaaliin parisuhteeseen. Avun hakua motivoi pelko oman käyttäytymisen muuttumisesta aggressiivisemmaksi sekä tieto omista oikeuksista ja tarjolla olevasta avusta. Ympäristön tuki ja asenteet ovat merkittäviä sekä se, ettei väkivaltaisesta parisuhteesta kärsivä halua opettaa lapsiaan pitämään väkivaltaa osana normaalia elämää. (Nyqvist 2004, 114; Kaittila 2017, 100.) Usein naiset päättävät lähteä väkivaltaisesta parisuhteesta, kun väkivalta on muuttunut vakavaksi ja nainen on ymmärtänyt, että puoliso ei muutu. Toinen yleinen lähtöä edistävä syy on huoli lasten turvallisuudesta. (Krug ym. 2005, 118,133.)

Väkivaltaa kokevilla naisilla on 2000-luvun Suomessa valmiudet hakea apua tilanteeseensa, mutta monet auttajatahot ovat keskittyneet selvittämään lapsiperheiden ongelmia. Lapsettomat naiset jäävät niiden ulkopuolelle. Avun hakeminen sosiaalihuollon viranomaisilta voi olla vierasta, jos aiemmin ei ole tarvinnut yhteiskunnan turvaverkkoja. Neuvolat ja niiden myötä muut auttavat tahot tulevat helpommin tutuiksi äideille. Nuoret, vain vähän aikaa parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset voisivat hyötyä erilaisista matalan kynnyksen auttavista tahoista. Myös pitkäaikainen fyysiseen väkivaltaan liittyvä henkinen kontrollointi on kokonaisuus, johon voi olla vaikea saada apua nykyisestä palvelujärjestelmästä. Jotkut naiset ovat kääntyneet mielen-terveyspalveluiden puoleen, joissa perusongelmaa eli väkivaltaista parisuhdetta ei kuitenkaan aina tunnisteta. (Piispa 2004, 85-86.)

Väkivaltaisesta parisuhteesta irtautunut voi keskittyä uhkien sijaan itseensä ja lapsiinsa. Hän voi vapautua epämääräisestä syyllisyydestä ja ryhtyä vahvistamaan itsetuntoaan. Ystävyysuhteet voivat jälleen vahvistua. (Ojuri

2004, 184.) Ystävyysuhteet ovat tärkeitä jo irtautumisvaiheessa. Perheen ja ystävien emotionaalinen tuki on monelle väkivaltaisesta parisuhteesta lähtevälle naiselle tärkeä tekijä lähtöpäätöksen toteuttamisessa. Samoin tuttavien tarjoama tilapäinen majoitus on tärkeä osa irtautumisprosessia suurelle osalle väkivaltaisesta parisuhteesta irtautuneille naisille. Toisaalta kuten aiemmin on jo todettu, ikävä totuus on se, että väkivalta voi paheta, kun nainen on lähdössä suhteesta. Esimerkiksi Australiassa, Kanadassa ja Yhdysvalloissa merkittävä osuus naisten surmista tapahtuu ajankohdassa, jossa nainen on yrittänyt lähteä väkivaltaisesta suhteesta. (Krug ym. 2005, 118.)

2.2.1 Irtautuminen muutosteorian mukaan

Yhdysvaltalaiset tutkijat Khaw ja Hardesty ovat soveltaneet muutosteoriaa (change model) väkivaltaisista parisuhteista irtautuviin naisiin (Khaw & Hardesty 2009, 38). Khaw:n ja Hardestyn käyttämä teoria on klassinen 1980-luvulla alkoholistien hoitoon yhdysvaltalaisten tutkijoiden DiClemente ja Prochaska kehittämä malli, joka esittää ihmisen sisäisen muutoshalun viisi vaihetta ongelman tiedostamisesta siihen pisteeseen, että ongelmaa ei enää ole (DiClemente & Prochaska 1986, 4).

Khaw:n ja Hardestyn mukaan muutosteoria on hyvä perusta irtautumisen vaiheiden tunnistamisessa, mutta sitä ei voi sellaisenaan käyttää kuvaamaan väkivaltaisesta parisuhteesta irtautumista. Tärkein huomioon otettava seikka on se, että parisuhteesta irtautuessa on kyseessä kahden ihmisen suhde. Muutos ei koske ainoastaan irtautujaa, vaan hänen pitää ottaa huomioon kumppaninsa reaktiot sekä mahdollisten lasten etu suhteesta irtautuessa. Väkivaltaisen kumppanin väkivaltaisuus voi lisääntyä eron hetkellä ja toisaalta perheen hajottaminen voi vaikuttaa suuresti lasten arkeen. Väkivaltaisesta parisuhteesta irtautuminen ei siis ole helppo prosessi. Se voi tuoda esiin irtautujassa henkistä sekasortoa, mikä voi osaltaan estää muutoksen pysyvyyttä. Onnistuneen muutoksen ylläpitovaihe kestää vähintään kuusi kuukautta ennen kuin onnistumista voi sanoa pysyväksi. (Khaw & Hardesty 2009, 38-44.)

Muutosteorian viisi tasoa kuvaavat muutoksentekijän sisäistä prosessia, joka alkaa ongelman vähittäisestä tiedostamisesta ja päättyy muutokseen. Muutoksen prosessi on kognitiivista ongelman tiedostamisen lisääntymistä. Muutosprosessin tasot ovat 1) ongelman tiedostaminen, 2) harkintavaihe, 3) valmistautuminen, 4) toiminta ja 5) muutoksen ylläpito. Tyypillisesti väkivaltaisesta parisuhteesta irtautuva tuntee vielä harkintavaiheessa lojaalisuutta ja rakkautta kumppaniaan kohtaan. (Khaw & Hardesty 2009, 39-41.) Samanaikaisesti naiset pelkäävät pahoinpitelevää kumppaniaan ja tämä tunteiden ristiriitaisuus pakottaa naiset kehittämään keinoja, joiden avulla selviytyä tilanteesta (Lempert 1996, 270).

2.2.2 Väkivaltaa kokevien selviytymisstrategiat

Lempertin 32 väkivaltaisessa parisuhteessa olevan naisen haastattelututkimuksessa ensimmäinen selviytymisstrategia pahoinpidellyillä vaimoilla oli yleisesti parisuhdeväkivallan salaaminen ulkopuolisilta ihmisiltä. Naiset pystyivät ”säilyttämään kasvonsa”, kun asia jäi perheen sisäiseksi. Strategia oli se, että jos asiasta ei kerro, sitä ei ole. Tähän liittyen kertominen ei houkutellut senkään takia, että naiset eivät halunneet muiden ajattelevan heidän olevan uhreja, masokisteja tai läheisriippuvaisia. Useimmat haastatelluista naisista uskoi tilanteensa olevan niin vaikea, että kukaan ei voisi heitä auttaa. He uskoivat, että vain he itse voisivat auttaa itseään. (Lempert 1996, 275-277.)

Parisuhteissa on etenkin väkivaltaisuuuden alkuvaiheessa vielä paljon hyviä elementtejä, joiden olemassaoloa ei voi kieltää (Lempert 1996, 270,274-275). Useimmiten väkivaltaa kokeneet naiset eivät ole heti väkivallanteon tapahduttua valmiita lähtemään. Yleistä on aluksi kieltää myös itseltä tapahuneet väkivallanteot, koska koettu väkivalta on niin suuressa ristiriidassa parisuhdetta koskevien odotusten kanssa. (Khaw & Hardesty 2009, 43.) Naisten ajatusmaailma on tässä vaiheessa ristiriitainen. Vain he voivat tehdä jotain väkivallan loppumiseksi ja toisaalta heillä ei ole mahdollisuutta saada

väkivaltaa loppumaan. Lopulta ristiriita käy mahdottomaksi ja pahoinpideltyjen puolisoiden pitää kehittää uudenlainen strategia. Seuraavat strategiat Lempertin tutkimuksessa olivat väkivaltaan tottuminen, väkivaltaan mahdollisesti johtavan oman käytöksen minimointi sekä itsesyyttely. (Lempert 1996, 277,280-281.)

Kun väkivalta vain jatkui, moni Lempertin tutkimuksen naisista kertoi alkaneensa miettiä puolisonsa tappamista. Toisaalta he kertoivat, etteivät halua muuttua väkivaltaisiksi ja siten samanlaisiksi kuin puolisonsa. Osa vastaajista oli harkinnut puolisonsa tappamisen sijaan itsemurhaa. Omien ajatusten muututtua väkivaltaisiksi naiset alkoivat hakea ulkopuolista keskusteluapua tilanteeseensa. Lempertin tutkimuksen naiset eivät lähteneet väkivaltaisesta liitostaan, joten tutkimuksen strategiat päättyvät ulkopuolisen keskusteluavun hakemiseen. Olennaista Lempertin tutkimuksessa on se, että väkivaltaisessa parisuhteessa olevat naiset useimmiten etsivät uusia tapoja selviytyä väkivaltaisesta parisuhteesta ja selviytymistavat vaikuttavat noudattavan usein samankaltaista kaavaa. (Lempert 1996, 281-282,286.)

3 RESILIENSSI VÄKIVALTAISESTA PARISUHTEESTA IRTAUTUESSA

Resilienssi terminä tulee latinan sanasta *resilire* eli toipua. Resilienssiä on tutkittu psykologian alalla 1970-luvun lopulta lähtien. Minnesotan yliopiston tutkijat miettivät, miksi jotkut lapset tuntuvat selviytyvän suuristakin vastoinkäymisistä vahingoittumatta, kun toiset vastoinkäymisiä kokeneet lapset eivät tuntuneet millään pääsevän henkisesti yli kokemistaan vaikeuksista. Resilienssistä opittiin nopeasti, että se on yleistä eikä se vaadi muodostuakseen erityisiä olosuhteita tai harvinaislaatuista prosessia. Tärkeintä resilienssin kehittymisen taustalla on se, että henkilön sopeutumisen mekanismit ovat normaalit. Jos henkilön sopeutumiskyky on jostain syystä heikentynyt, hänellä on suuri riski psyykkisiin ongelmiin kohdatessaan vakavia vastoinkäymisiä. (Masten 2014, vi,2,8,96227.)

Perinteisesti vakavaa uhkaa tai vastoinkäymisiä kokeneita ihmisiä tutkittaessa on keskitytty kokemusten negatiivisiin vaikutuksiin. Silloin on jätetty huomiotta ne, jotka eivät ole kokeneet negatiivisia vaikutuksia elämässään traumaattisten tilanteiden jälkeen. 2000-luvulla yhä enemmän on pyritty ymmärtämään, miksi jotkut ihmiset selviävät hyvin vastoinkäymisistä. Tutkimukset laajenivat nopeasti etsimään selviytymisen taustalla olevia prosesseja, jotka auttavat sopeutumaan vaikeisiin oloihin. (Liebenberg ym. 2016, 2-3.)

Psykologian alalla resilienssi on positiivista toipumista vastoinkäymisistä. Resilienssiä pian 40 vuotta tutkinut A. Masten määrittelee resilienssin kyvyksi sopeutua onnistuneesti toimintaa tai kehitystä uhkaaviin häiriötekijöihin. (Masten 2014, 9.) Resilienssiä tutkitaan eri näkökulmista, esimerkiksi neurobiologiassa käytetyin menetelmin. Monesta eri näkökulmasta tehty resilienssitutkimus antaa mahdollisuuden jatkossa kehittää ja toteuttaa keinoja, joilla voi auttaa matalasta resilienssin tasosta kärsiviä ihmisiä. (Cicchetti 2010, 152-153.)

Resilienssiteoriaa voi soveltaa moneen, esimerkiksi koulumaailmaan, yhteiskuntaan tai taloudelliseen organisaatioon (Masten 2014, 10). Fysiikassa resilienssi tarkoittaa kappaleen kykyä suuren paineen jälkeen palautua alkuperäiseen olomuotoonsa. Sosiaalitieteissä resilienssi on vakavasta negatiivisesta kokemuksesta huolimatta kykyä elää ja kehittyä suotuisasti ja sosiaalisesti hyväksytyllä tavalla. Resilienssi kuvaa ihmistä, joka on kokenut kovia, mutta ei ole lopulta antanut kokemusten vaikuttaa negatiivisesti elämäänsä. Resilienssin voi myös sanoa tarkoittavan elämisen oppimista. Moni traumaattisista tapahtumista selvinnyt kuvaakin elämäänsä raskaiden tapahtumien jälkeen erilaiseksi kuin ennen. Elämästä halutaan vaikeuksien jälkeen löytää hyvää. Resilientti ihminen näkee toivoa siellä, missä sitä ei yleensä odoteta olevan. Ikävät kokemukset kasvattavat elämänjanoa ja tarvetta kääntää kokemukset positiivisiksi. (Cyrulnik 2009, 5,25,29,283.)

Resilienssi ei ole pysyvä ominaisuus, suora seuraus tapahtumista tai ihmisen synnynäinen luonteenpiirre (Liebenberg ym. 2016, 3). Kaikki ihmiset ovat jossain määrin kykeneviä resilienssiin. Resilienssin kehittymiseen vaikuttavat kasvuolosuhteet ja geenit. Resilienssin tunnettuutta 2000-luvulla edistänyt ranskalainen psykiatri B. Cyrulnik kuvaa resilienssin rakentumista kuteeksi, jossa kehitykselliset, emotionaaliset ja sosiaaliset kokemukset ovat eri värisiä raitoja. Ihmisen ikä vaikuttaa siihen, millä tavoin hän kokee stressaavat ja traumaattiset tapahtumat. Lapsena koetut negatiiviset tapahtumat vaikuttavat vahvasti, minkä vuoksi lapsuuden tapahtumien langat ovat kuteen loimilankoja. Toinen Cyrulnikin esittämä metafora resilienssille on helmi. Simpukka ärsyyntyy sisäänsä joutuneesta hiekanjyvästä, mutta toipuu ärsytyksestä ja rakentaa jyvän ympärille kauniin helmen. Tärkeimmät asiat resilienssin ymmärtämisessä ovat Cyrulnikin mukaan kude ja toipuminen. (Cyrulnik 2009, 12,51,286-287.)

Jotkut ihmiset ovat erityisen resilienttejä huonoista kokemuksista huolimatta. Vastausta, miksi resilienssi kehittyy joillain helpommin kuin toisilla on etsitty persoonallisuuden piirteistä ja kognitiivisten kykyjen tasosta. Älykkyyden, hyvän itsetunnon, tunnollisuuden, sovinnollisuuden, kyvyn itseku-

riin ja hyväntuulisen luonteen on todettu olevan yleisiä ominaisuuksia resilienteillä ihmisillä. Resilienssi on kuin nelikenttäkuvion nouseva nuoli, jossa henkilö elää hyvää ja onnellista elämää vaikeiden kokemusten jälkeen. Häiriötön elämä tuo useimmiten hyvän ja onnellisen elämän jatkossakin, kun taas vaikeat kokemukset etenkin lapsena johtavat usein erilaisiin elämän vaikeuksiin, kuten epäsosiaaliseen käytökseen sekä psyykkiseen ja fyysiseen sairastavuuteen. Alaspäin suuntautuva nuoli, eli hyvän ja tasaisen elämän aiheuttamat psyykkiset ongelmat, on harvinainen ja ongelmiin on useimmiten jokin muu, esimerkiksi neurologinen syy. (Masten 2014, 84-85,93,96-97.)

Tapahtumat, joihin liittyy pelkoa, kauhua tai hengenvaaraa, ovat traumaattisia tapahtumia. Raat parisuhdeväkivallan teot ovat traumaattisia tapahtumia. Ne ovat oman kontrollin ulkopuolella ja usein ne ovat ennakoimattomia. Monet ihmiset selviävät traumaattisista tapahtumista ilman erityisiä stressireaktioita ja pystyvät jatkamaan normaalia elämäänsä tapahtuman jälkeen. Näin reagoivia vakavien tekojen kokijoita voi sanoa selviytyjiksi, (Vihohtola 2015, 29-32.) mitä voi pitää vastaavana terminä resilientille ihmiselle. Väkivaltaisesta parisuhteesta selviytyminen ei kuitenkaan ole yksinomaan henkisen voiman tunteita. Prosessiin liittyy myös heikkouden tunteita ja niiden sallimista. Välillä irtautujasta voi tuntua, ettei hän selviydykään. (Ojuri 2004, 185.)

Resilientti henkilö ei vaikean kokemuksen jälkeen vetäydy tai vajoa apatiaan, vaan käyttää kokemustaan osana oman tulevaisuutensa rakentamisessa. Vaikka tietyt persoonallisuudenpiirteet vaikuttavat resilienssin rakentamiseen, ne eivät ole yksinomaan vastuussa yksilön resilienssin tasosta. Ulospäinsuuntautunut temperamentti auttaa, mutta varsinainen resilienssin rakentuminen alkaa stressaavien kokemusten myötä. (Poijula 2018, 16-17,224-226.)

Yksilön resilienssi on se stressin määrä, jonka tämä voi kestää ilman negatiivisia seurauksia ajatusmaailmaansa. Kestävyys on kykyä jatkaa merkityk-

sellistä elämää vastoinkäymisten jälkeen. Resilienssi on kehittyvä ominaisuus aivojen neuroplastisuuden takia. Aivoilla on kyky muuttaa toimintaansa kokemusten perusteella. Tämän takia resilienssi on stressaavista kokemuksista kehittyvä ominaisuus. Aikuisen ihmisen resilienssin määre on kyky säilyttää terveys ja hyvinvointi vastoinkäymisten kohdatessa. (Poijula 2018, 29, 39, 126.) Väkivaltaisesta parisuhteesta irtautuminen vaatii usein monia huonoja kokemuksia, ennen kuin puolison väkivallasta kärsivä on tarpeeksi resilientti ja valmis lähtemään (Ojuri 2004, 189).

Tiettyjen ulkoisten tekijöiden ja yksilön ominaisuuksien uskotaan edesauttavan resilienssin kehittymistä. Persoonan ulkopuolisia resilienssin rakentumista tukevia tekijöitä ovat luontoyhteys ja liikunta. Luonnossa liikkuminen helpottaa stressin säätelyä. On todettu, että luonnon läheisyys jo itsessään vähentää sairastavuutta ja lisää onnellisuutta. (Poijula 2018, 128-133.) Perheellä, lähipiirillä, asuinyhteisöllä, ympäristöllä ja kulttuurilla on lisäksi osaltaan suuri merkitys yksilön resilienssin muotoutumiselle (Fleming & Ledogar 2010).

Anderson ym. (2012) tekivät tutkimuksen, miten väkivaltaisesta parisuhteesta lähteneet naiset olivat kehittäneet itseään ja resilienssiään suhteesta lähtemisen myötä ja miten he ovat toipuneet menneestä väkivaltaisesta parisuhteesta. Tutkimukseen osallistui 37 eri ikäistä, eri sosioekonomista taustaa ja eri etnistä taustaa edustavaa yhdysvaltalaisnaista. Tutkimus oli tehty Yhdysvaltojen Keskilännessä maaseudulla eikä sen tuloksia kulttuurisista syistä voi tutkijoiden mukaan arvioida kaikilta osiltaan universaaleiksi. (Anderson ym. 2012, 1284-1285, 1296.)

Andersonin ym. (2012) tutkimuksessa todettiin, että monivuotisestakin väkivaltaisesta parisuhteesta lähteneet naiset voivat toipua kokemuksistaan. Tutkimuksessa haastatellut naiset osoittivat korkeaa resilienssin astetta. He eivät kokeneet tyypillisiä post traumaattisia stressioireita, kuten ahdistusta, masentuneisuutta, huonoa itsetuntoa tai ongelmia ihmissuhteissa. He raportoivat kuitenkin päätöksentekovaikeutta, negatiivisten tunteiden käsittelyä

vaikeutta sekä keskittymiskyvyn ongelmia. Tutkimuksen mukaan resilienssin tasoa ei voi päätellä psyykkisten häiriöiden esiintymättömyydellä, koska resilienssi ja psyykkiset häiriöt eivät vaikuta olevan toisiaan poissulkevia. Joka tapauksessa väkivaltaisen parisuhteen hylänneiden naisten elämänlaatu parani. (Anderson ym. 2012, 1293-1294, 1288.)

Andersonin ym. (2012) tutkimuksen mukaan keskeistä väkivaltaisesta parisuhteesta lähtemisen toteutuksessa ja resilienssin kehittymisessä oli tuen saaminen virallisilta ja epävirallisilta tahoilta sekä käytännön avun saaminen. Moni tutkimukseen haastatelluista naisista oli saanut apua uskosta ja uskonnollisesta yhteisöstään. Hengellisyyden merkitystä korostavat naiset kertoivat kokevansa, että heidän kokemuksillaan oli tarkoitus ja kokemusten myötä he ovat vahvempia ja viisaampia ihmisiä kuin aiemmin. Epävirallisilta tahoilta, kuten sukulaisilta, ystäviltä ja työnantajalta apua saaneet naiset olivat saaneet tukea, rohkaisua ja käytännön apua esimerkiksi asunnon hankkimisessa. Epävirallinen tuki koettiin erityisen tärkeäksi väkivaltaisesta parisuhteesta irtautumisen alkuvuosina. Virallisen tuen, kuten turvakotien tai mielenterveystoimiston tarjoamien palvelujen hakemisen haastatellut naiset kertoivat kokeneensa raskaaksi. Apua hakeneet kuitenkin kertoivat saaneensa tärkeää tukea virallisilta tahoilta. (Anderson ym. 2012, 1289-1294.)

Englantiin muuttaneiden irlantilaisten aikuisten parissa (2016) tehdyssä tutkimuksessa eri resilienssiä mittaavien menetelmien luotettavuudesta todettiin korkeaa resilienssin tasoa omaavilla vastaajilla lisäksi vahva kulttuurinen, yhteisöllinen tai etninen identiteetti sekä lapsuudesta alkanut taipumus epäitsekäisiin tekoihin. Muita tarkasteltuja tekijöitä, jotka korreloivat vahvan resilienssin kanssa olivat vastaajan kognitiiviset taidot ja itsen kehittäminen, perheeltä ja suvulta saatu tuki sekä hengellisyys. (Liebenberg ym. 2016, 10,14.)

Väkivaltaisesta parisuhteesta irtautuminen edellyttää selkeää päätöksentekokykyä ja päätösten vakaata toteuttamista. Tarkasteltaessa resilienssiä pää-

töksentekoon vaikuttavana tekijänä on otettava huomioon toinen mielen toimintamalli, jonka toiminta on viime aikoina kliinisen psykologian tutkimuksissa nostettu esiin. Näkökannan mukaan yksilö ei tee sen enempää objektiivisia kuin rationaalisiakaan päätöksiä, vaan hänen työmuistiaan, jossa ratkaisut aktualisoituvat, ohjaavat yksilön omat menneisyyden kokemukset, aistihavainnot sekä kieli. Kielen merkitys tässä yhteydessä on ratkaisevan tärkeä, koska tietoinen ajattelumme perustuu siihen, vaikka sitä ei tuotettaisi puheena. (Bemath 2017, 5-9.)

Huomattavaa on myös se, että ymmärrettävästi menneisyyden kokemukset vaikuttavat ratkaisevasti eteen tulevien vaikeuksien käsittelyyn mutta samalla asenteellinen positiivisuus näyttäisi tukevan resilienssin vahvistumista ja sen käyttöä. Yhdysvalloissa tehdyssä laajassa kartoituksessa resilienssin toimivuuteen liittyvät kiinteästi positiiviset päämäärähakuisuus ja määrätietoisuus, joilla vanhat käyttäytymismallit pyrittiin voittamaan. Tutkimuksissa on käynyt samoin ilmi, että asiantuntijoiden kanssa käytyjen keskustelujen lisäksi lähipiirin tuki on ollut ratkaisun tekemiselle erittäin tärkeä. Omasta tilanteesta on keskusteltava myös luotettavien ystävien kanssa, koska ilman heidän tukeaan päätöksen teko osoittautuu vaikeaksi. Samoin tutkimukset vahvistavat oletusta, jonka mukaan yksilön kognitiiviset kyvyt vaikuttavat päätöksentekoon ja muutoksen toteuttamiseen. (Bemath 2017, 54-56,80.)

Resilienssin rakentumisen lisäksi väkivaltaisesta parisuhteesta irtautuminen edellyttää päätöksentekoa. Tuorehkoissa aivotutkimuksissa on paljastunut, ettei päätöksenteko ole välttämättä tietoista, vaan aivojen hermoverkot voivat tehdä päätöksiä jo ennen kuin yksilö luulee tietoisuuden tasolla tekevänsä ratkaisun. Toistaiseksi tutkimukset ovat osoittaneet tämän liittyvän ainakin suhteellisen vähäpätöisiin ratkaisuihin, mutta ei voida sulkea pois sitäkään mahdollisuutta, että vastaava pätsi myös merkittävämpiin päätöksiin. Lisäksi elämäkokemus vaikuttaa päätöksentekoon. Lienee mahdollista päätellä, että aivojen hermoverkot ovat alttiimpia hyväksymään muutokset, jos niistä on aiempaa kokemusta. (Bemath 2017, 14-21.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tämä luku keskittyy tutkimukseni taustaan. Esittelen aineiston ja tutkimuskysymyksen sekä valitsemani aineiston analyysitavan, joka on narratiivinen. Pohdin tutkimuksen yhteiskunnallista merkitystä sekä sen eettisyyttä. Selvitän suomalaisten sukupolvien käsitteitä ja sitä, miten ne liittyvät tähän tutkimukseen.

4.1 AINEISTON ESITTELY JA TUTKIMUSKYSYMYS

Aineistoni on Turun yliopistollisen keskussairaalan (Tyks) Naistenklinikan ja Turun yliopiston sosiaalityön laitoksen yhteisen EHYEKSI-hankkeen haastatteluaineisto, jossa dosentti Anne Puuronen ja professori Leo Nyqvist haastattelivat yhteensä yhdeksää lähisuhdeväkivaltaa kokenutta naista. EHYEKSI - Lähisuhdeväkivaltaa kokeneen potilaan tunnistaminen, hoitoon ohjaaminen ja avunsaanti - monitieteellinen tutkimus- ja kehittämishanke 2019 - 2021 tutkii Tyksin Naistenklinikan esitietolomakkeessa kysyttävän koetun lähisuhdeväkivallan seulontakysymysten toimivuutta lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden potilaiden tunnistamista, hoitoon ohjaamista ja avunsaantia varten. Haastateltavat vastanneista seuloi LT Katja Kero. Tunnin, parin mittaiset haastattelut toteutettiin kesällä 2018. (Kero, Nyqvist, Puuronen 2018.) Yhdeksästä litteroidusta haastattelusta olen tarkastellut lähemmin kuutta. Nämä kuusi valikoituivat tutkimukseeni, koska niissä haastateltavat kertoivat kokeneensa sekä fyysistä että henkistä parisuhdeväkivaltaa.

Suomalaiset sosiologit J.P. Roos ja Tommi Hoikkala ovat jaotelleet suomalaiset eri sukupolviin heidän syntymävuosiensa ja yhteisten kokemustensa mukaan. Yhteinen kokemus sukupolven muodostajana on alun perin vuonna 1928 unkarilaisen sosiologi Mannheimin ideoima. Suuret kokemukset, kuten sota, lama tai kaupungistuminen muokkaavat sen nuorena kokeneiden yhteistä maailmankuvaa. (Purhonen 2008, 15 ja Purhonen & Hoikkala 2008, 271-271.) Voisikin olettaa, että esimerkiksi tällä hetkellä koko maailman

yhteiskuntia ravisteleva pandemia Covid-19 tulee muuttamaan 2000-luvulla syntyneiden maailmankuvaa yhtä ratkaisevasti kuin esimerkiksi toinen maailmansota, joka ohjasi 1930-luvulla syntyneiden ajattelua. Nähtäväksi jää, aletaanko 2000-luvulla syntyneiden sukupolvea pandemian takia nimittämään korona-sukupolveksi.

Suomalainen sodan ja puutteen sukupolvi syntyi sata vuotta sitten vuosina 1900 - 1925. Jälleenrakennuksen sukupolvi syntyi 1925 - 1939. Hekin ovat jo ikäihmisiä. Suuren murroksen sukupolveen kuuluvat 1940 - 1955 syntyneet suuret ikäluokat. He syntyivät sotien traumojen keskelle ja heidän yhteisiä suuria kokemuksiaan ovat kaupungistuminen, koulutuksen pidentyminen, työttömyys ja kulutus sekä asuntosäästäminen. Suurten ikäluokkien jälkeen syntyi lähiösukupolvi vuosina 1955 - 1970. (Roos 1988, 61-63.)

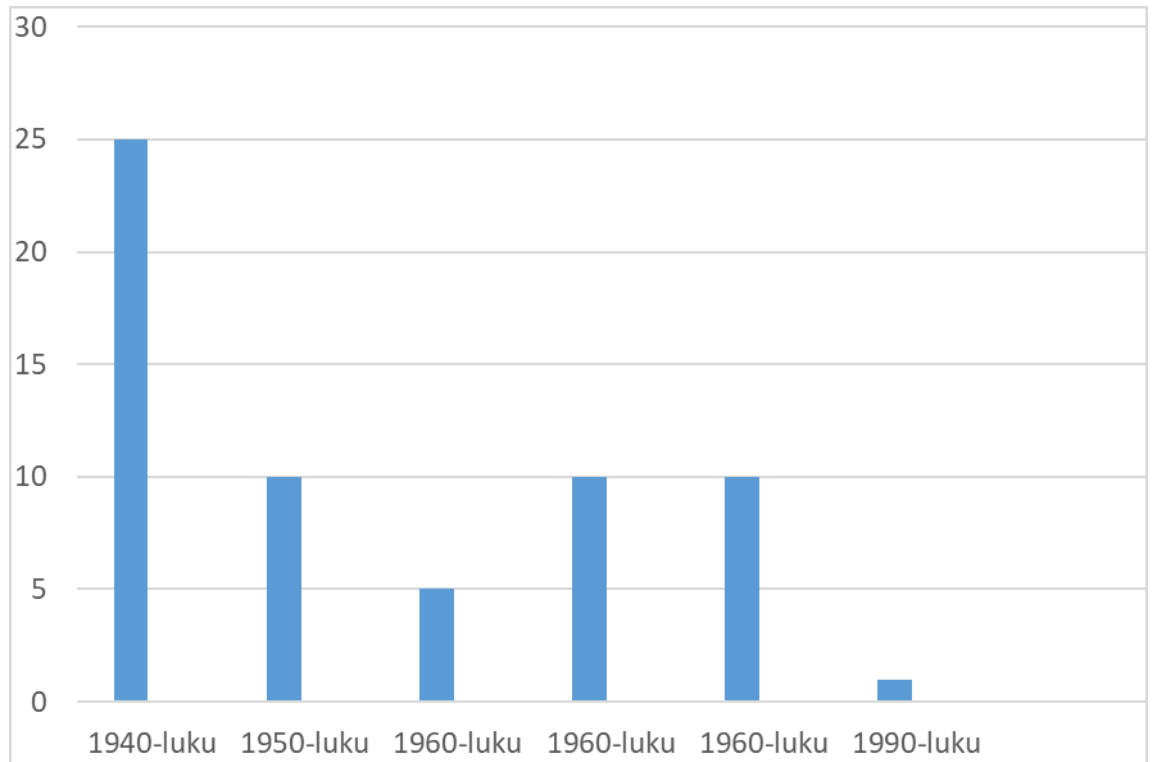
Hyvinvoinnin sukupolvi, nyt jo suurimmaksi osaksi keski-ikäinen, syntyi 1970 - 1985. Nuorten aikuisten yksilöllisen valinnan sukupolvi syntyi 1985 - 1999. (Hoikkala & Paju 2008, 270-294.) 2000-luvulla syntyneet lapset ja nuoret, osittain aikuiset, kuuluvat epävarmuuden sukupolveen, (HS 6.1.2020.) jollei sukupolven nimi muutu koronasukupolveksi. Sukupolvet ovat pitkälti sopimukseen perustuvia karkeita yleistyksiä. Käytän tässä tutkimuksessa edellä mainittuja sukupolvien määrittelyjä.

Siirtymä maatalousyhteiskunnasta 1960-luvulla miltei suoraan jälkiteolliseen yhteiskuntaan oli Suomessa tavattoman nopea. Itsenäisyyden aikana kehittynyt maatalouselinkeino romahti ja maatalouteen liittyvät ammatit katosivat. Melkein miljoona ihmistä joutui etsimään uuden toimeentulon lähteen. Maaltamuutto aiheutti juurettomuutta. Maalta kaupunkiin muuttanut suurten ikäluokkien sukupolvi joutui uudenlaisen elämäntavan eteen, kun kyläyhteisöt katosivat ja ydinperheestä tuli uusi lähiyhteisö. Perheenjäsenet alkoivat turvautua toisiinsa ja yhteisöllisyys heikkeni. Avioliitto menetti asemansa työntekoon liittyvänä sopimuksena. Perheen yksityistymiseen liittyi muutos parisuhteessa ja lastenkasvatuksessa siten, että yhteisö ei enää osallistunut niihin. (Karisto ym. 1989, 40-44,56-58,61,109-110,114-121.)

Suomalainen yhteiskunta on suhtautunut parisuhdeväkivaltaan eri tavoin eri vuosikymmeninä. Asenneilmapiiri on osaltaan vaikuttanut siihen, miten parisuhdeväkivaltaa kokenut on suhtautunut tilanteeseensa ja kuinka kauan hän on pysynyt väkivaltaisessa parisuhteessa. Sotien jälkeen yhteiskunnissa esiintyy runsaasti parisuhdeväkivaltaa, mikä johtune siitä, että väkivaltaan on totuttu ja samalla parisuhde on muuttunut, kun naiset ovat käytännön syistä johtuen ottaneet entistä enemmän vastuuta taloudenpidosta ja samalla itsenäistyneet (Krug ym. 2005, 122).

Ruotsalaisen tutkimuksen mukaan nuoret väkivaltaisesta parisuhteesta kärsivät naiset kokevat raaempaa väkivaltaa nuorilta poikaystäviltaan kuin vanhempien ikäluokkien naiset. Nuoret parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset tuntevat myös enemmän pelkoa ja kokevat useammin väkivaltaa suhteen päätyttyä. (Norén & Eriksson 2018, 50.) Oletan, että ilmiön taustalla voi olla se, että parisuhdeväkivalta ei ole etenkään Ruotsissa enää kulttuurisesti hyväksyttyä, joten arkipäiväistä, tavan vuoksi tehtävää parisuhdeväkivaltaa ei nuoremmissa ikäluokissa enää esiinny. Jäljelle jää vain raaka väkivalta.

Kaksi tarkastelemistani EHYEKSI-hankkeeseen haastatelluista naisista kuuluu sodan jälkeen syntyneisiin suuriin ikäluokkiin. He ovat syntyneet 1940- ja 1950-luvulla. He pysyivät väkivaltaisessa liitossa 10 ja 25 vuotta ajatellen, että kun naimisiin on menty, siinä päätöksessä on pysyttävä. Lähiösukupolvea edustavat kolme 1960-luvulla syntynyttä vastaajaa. Heidänkin väkivaltaiset suhteensa olivat monivuotisia, viidestä kymmeneen vuotta kestäviä. 1990-luvulla syntyneen haastatellun väkivaltainen suhde kesti alle vuoden, mikä on hyvin linjassa nuorempien ikäluokkien oletetun itsenäisyyden kanssa. Parisuhteiden kesto ja naisten ikäluokat on esitetty alla olevassa kuviossa.

Kuvio 2. Haastateltujen syntymävuosikymmenet ja väkivaltaisen suhteen kesto vuosissa

Tutkimuskysymykseni on selvittää, miten resilienssi rakentui EHYEKSI-hankeeseen haastateltujen väkivaltaisesta parisuhteesta irtautuneiden naisten näkökulmasta. Olen lisäksi kiinnostunut ehdotuksista, joita aineiston naiset esittävät, jotta lähisuhdeväkivaltaa kokevia voisi paremmin tunnistaa ja auttaa.

Sosiaalityön ammatillisuuden ydinasioita on asiakkaan kunnioittava kohtaaminen, mikä edellyttää laaja-alaista sosiaalityön arvojen sisäistämistä. Yhteiskunnalliset, kulttuuriset, poliittishallinnolliset ja taloudelliset tekijät vaikuttavat työskentelyyn ja asiakkaan elämän riskien arvioimiseen. Sosiaalityöntekijän on riskien tunnistamisen lisäksi osattava reagoida oikealla tavalla, jotta riskejä ei pyritä poistamaan näennäisesti, yksinomaan ohjeistuksen mukaisesti, vaan niitä pyritään poistamaan aidosti. Sosiaalityöntekijän pitää lähisuhdeväkivaltaa ja vainoa kokevia asiakkaita kohdatessa osata tarkastella kriittisesti myös omia käsityksiään ja toimintatapojaan. Parisuhde-

väkivaltaa kokenut tuntee usein itsensä syylliseksi kokemaansa, mikä on otettava huomioon, kun asiakas kohdataan. Sosiaalityön arvoihin kuuluu asiakkaan kohtaaminen kokonaisvaltaisesti ja arvokkaasti myös tunnetasolla ja sosiaalityön arvot edellyttävät sosiaalialan ammattilaisten asettumista kategorisesti heikomman puolelle, myös silloin kun hän on näennäisesti hyväosainen, kuten voi olla esimerkiksi parisuhdeväkivaltaa kokeneilla. (Laitinen & Kemppainen 2010, 138-139,159-163.)

Usein sosiaalityön asiakkaat nähdään erityisinä, jonkin poikkeavan edustajina. Heiltä ajatellaan puuttuvan normaali elämäntapa, johon kuuluu omillaan toimeen tuleminen, vähintään toisen asteen koulutus ja ammatti sekä arjen normaali säännöllisyys. Sosiaalityön asiakas saa helposti huono-osaisen ja ongelmallisen leiman, vaikka hänen ongelmansa eivät johtuisi suoraan hänestä itsestään. (Pohjola 2010, 31-32.) Sosiaalityö on auttamisammatti maailmassa, jossa asiakkaasta voi tuntua, että kukaan ei välitä. Sosiaalityön kuuluu välittää ja auttaa niillä resursseilla, joita kulloinkin on käytettävissä. (Laitinen & Kemppainen 2010, 144-145.)

Koen käytännön tiedon lisäämisen tärkeäksi. Olen itse työskennellyt eri kunnissa sosiaalityöntekijänä vuodesta 2009 lähtien ja olen työssäni huomannut, miten vaikeaa on tunnistaa lähisuhdeväkivaltaa kokevat sekä miten vaikeaa on tuoda esille omat epäilykset asiakkaan kotona tapahtuvasta väkivallasta. Vaikka asiakas kertoisikin kokevansa lähisuhdeväkivaltaa, sosiaalityön auttamismahdollisuudet ovat kunnasta riippuen suhteellisen rajatut. Asiakas yleensä ohjataan turvakotiin, josta hän mahdollisesti palaa takaisin väkivaltaiseen kotiinsa. Jos suhteessa on lapsia, nämä kulkevat vanhempiensa mukana turvakodin ja oman kodin väliä. Heille vanhempien ongelmat ovat arkea. Tätä ilmiötä ammatissani nähneenä toivon voivani EHYEKSI-aineiston haastattelut luettuani esittää joitain käytännön toimia, joiden avulla lähisuhdeväkivaltaa kokevia voitaisiin aidosti auttaa takaisin normaaliin, turvalliseen elämään.

Minua kiinnostaa aineiston analyysissäni erityisesti litteroitujen haastattelukertomusten loppupää. Mikä auttoi naisia aloittamaan väkivaltaisesta parisuhteesta irtautumisen? Onko väkivaltaisesta parisuhteesta irtautuneilla naisilla jokin tietynlainen ajattelutapa tai luonteenpiirre, joka on auttanut prosessissa? Oliko jonkun ulkopuolisen teko tai sanominen se tekijä, joka herätti naisen ajattelemaan uudella tavalla? Autoiko joku tai jokin konkreettisesti naista irtautumaan suhteesta? Etsin aineistosta haastateltujen naisten kertomia ajatuksia ja tapahtumia, joiden jälkeen naiset ovat päättäneet irtautua väkivaltaisesta suhteesta.

Heli Vihottula etsi väitöskirjassaan (2015) samantapaisia asioita kuin itse etsin EHYEKSI-aineistosta. Vihottula etsi ihmisten kertomuksista traumaattisesta tapahtumasta psyykkisesti selviytyneiden selviytymistä edistäneitä asioita, tapahtumia ja käännekohtia. Hänen aineistostaan löytyi kolme selviytymistä edistänyttä luokkaa, jotka ovat työ ja fyysinen rasitus, keskustelut ja interaktio sekä mielen resurssit. (Vihottula 2015, 181.)

Pyrin selvittämään, miten EHYEKSI-hankkeessa haastateltujen fyysisessä parisuhteessa olleiden naisten resilienssi on kehittynyt siihen pisteeseen, että he ovat irtautuneet väkivaltaisesta parisuhteesta. Luokittelen käsittelemäni aineiston neljään aihepiiriin siten, että laadin haastattelujen pohjalta tyyppitarinat henkisestä ja fyysisestä väkivallasta; vainosta; pelosta, häpeästä ja toivosta sekä avun saamisesta ja lähdöstä. Tyyppitarinoilla pyrin selvittämään resilienssin rakentumista eri näkökulmista. Analysoin tekstejä narratiivisen analyysin keinoin ja esitän oman tulkintani irtautumisen prosessista resilienssin näkökulmasta.

4.2 NARRATIIVINEN ANALYYSI

Kertomus on jonkinlainen esitys vähintään kahdesta tapahtumasta, jotka eivät tapahdu samanaikaisesti (Hyvärinen 2010, 91). Analysoitavat haastattelut ovat muodoltaan kertomuksellisia. Kertomusten tutkimus on käytännössä kuin sukeltamista kertomusten moniin kerroksiin ja ulottuvuuksiin. (Eskola

& Suoranta 2000, 23-24.) Aristoteleen mukaan tragedia muodostuu alusta, keskikohdasta ja lopusta. Alku on itsenäinen tapahtuma, jonka seurauksena seuraavat tapahtumat muodostuvat. Keskikohta on seurausta tapahtumien alusta ja keskikohdasta seuraa tragedian loppu. Näin ollen loppu kehittyä alun ja keskikohdan seurauksena eikä tarina jatku lopun jälkeen. Aristoteleen mukaan hyvä tarina noudattaa näitä lainalaisuuksia sen sijaan, että se alkaisi tai loppuisi sattumanvaraisesti kesken tragedian. (Knuutila ym 1997, 166.)

Retoriikan Aristoteles jaotteli kolmeen osaan, jotka ovat eetos, paatos ja logos. Eetos kertoo, millaisena puhuja haluaa esittää itsensä. Voi ajatella, että se vastaa kertojan omaa identiteettiä. Konstruktivistit muistuttavat, että identiteetti muuttuu ja kertojan nykyinen tilanne vaikuttaa siihen, miten hän menneen kuvaa. (Hyvärinen 1998, 326,327,334.)

Väitöskirjassaan V. Hänninen tarkasteli työpaikkansa menettäneiden tarinoita ajallisesti eri aikoina kolmen ja yhdeksän kuukauden sekä parin kolmen vuoden jälkeen työpaikan menetyksestä. Haastatteluista hän muodosti neljä erilaista tarinatyyppeä, jotka ovat sankaritarina, tragedia, komedia ja ironiatarina. Työttömien omaelämäkerrallisista teksteistä hän löysi yleisen juonen, jossa työssäkäyvän ihmisen työllisyys vähitellen murtui ja kulminoitui nollapisteeseen, elämän umpikujaan. Pohjakosketuksen jälkeen seurasi käänne parempaan ja uudenlaisen elämäntavan jäsentyminen. Riippuvuuksista eroon päässeiden tarinoista puolestaan löytyi viisi erilaista riippuvuuksia selittävää tarinaa, mikä osoitti sen, että yleistystä ongelmien syistä ja riippuvuuksista vapautumisen prosessista ei voi tehdä. (Hänninen 2000, 74.) M. Notkon väitöstutkimuksessa irtautumisen tarinat oli kuvattu erityisesti liikkeen metaforin (Notko 2011, 167).

Koettua väkivaltaa voi etsiä elämäkertatutkimuksista. Niistä on tavallista etsiä mainintoja tietyistä aiheista. Mainintojen puuttuminen on myös tärkeä havainto. (Vilkko 1998, 28.) Etsin väkivallasta selviytyneiden tarinoita. Selviytyjän tarinaan kuuluu väkivaltaisesta parisuhteesta irtautuneen selkeä ja-

ko menneeseen minään ja nykyiseen minään. Nykyisellä minällä on oma vapaus toteuttaa itseä. Selviytyjän tarinalle on tyypillistä se, että se hyvin harvoin etenee selkeästi kohti onnellista loppua. Väkivaltaisesta parisuhteesta irtautumista edeltää ja seuraa erilaisia vaiheita, joista jotkut ovat tarinan kulkua edistäviä, toiset jarruttavia. (Ojuri 2004, 177, 181, 187.)

M. Hyvärisen mukaan W. Labov esitti 1972 käyttökelpoisen suullisen kertomuksen rakenteen kuvauksen. Kertomuksessa on kuusi elementtiä, jotka ovat tiivistelmä (abstract), alkutila (orientation), ristiriita (complicating action), arviointi (evaluation), tulos (result) ja päätäntä (coda). Tapahtumien kannalta keskeinen merkitys on tihentymillä, jossa kerronnassa on paljon yksityiskohtia. (Hyvärinen 1998, 319,325.) Teemahaastatteluissa tämä ei täysin toteudu, koska haastattelun tarina ei ole yhtenäinen, vaan rakentuu osittain haastattelijan kysymysten mukaan.

Hyvärisen mukaan kognitiivisen narratologian edustaja David Herman esitti vuonna 2009 kertomuksen prototyypin, joka sisältää neljä eri elementtiä. Ensimmäinen elementti on kertomuksen tilanne. Siihen liittyvät vuorovaikutus, konteksti ja subjektiasemat. Toinen elementti on kertomuksen ajallinen kulku, jonka kertomuksen vastaanottaja itse päättelee kertomuksesta. Usein kertomukset eivät etene kronologisesti, joten kronologinen järjestäminen jää vastaanottajalle. Kolmas elementti on maailmojen, epäjärjestyksen ja häiriötilojen luominen kertomuksen sisään. Neljäs elementti on kokemuksellisuus. Se on se tekijä, mikä tekee kertomuksesta kertomuksen ja lisää siihen tunteen. (Hyvärinen 2010, 91-92.)

Kertomuksen analysointi on aina riippuvainen vallitsevasta skeemasta. Skeemateoria korostaa, että kertomusta voi ymmärtää vain odotuksen mukaisesti. (Alasuutari 1996, 120.) Kertomusta tulkitaan sen edetessä sellaisen skeeman mukaisesti, joka vaikuttaa parhaiten tekevän kertomuksen ymmärrettävästi (Rumelhart 1977 Alasuutarin 1996, 120 mukaan.)

Selviytymistarinoilla ja opettavaisilla tarinoilla on jokin moraalinen opetus tai toivottu lopputulos. Ne voivat toimia ohjeena, joka kertoo, miten voidaan välttyä huonolta lopputulokselta. Tarinankertoja pitää kertoessaan mielessään tarinan ydinasian. Tällaisia tarinoita voi analysoida esimerkiksi niin, että mietitään, mitä kertomus kertoo siinä esiintyvistä ihmisistä. (Coffey & Atkinson 1996, 63.) Tämä teoria tukee tarkoitustani tutkia, miten haastattelujen resilienssi on kehittynyt siihen pisteeseen, että he ovat hylänneet väkivaltaisen parisuhteen.

Narratiivisen analyysin perinteeseen mukaisesti analysoin haastatteluja siten, että ymmärrän ne kertomuksiksi. Järjestän haastatteluista muodostuvat kertomukset kronologisesti oikeaan järjestykseen ja haen tarinoista alun, keskikohtan ja lopun. Näissä kertomuksissa alku on väkivaltaisen parisuhteen, keskikohta on päätös lähteä ja loppu on elämä väkivaltaisesta parisuhteesta lähdön jälkeen.

Ymmärrän, että haastattelut on tehty väkivaltaisten parisuhteiden loppumisen jälkeen ja naiset kertovat tarinansa nykyisen tilanteensa näkökulmasta. He voivat kertoa kokemuksistaan esimerkiksi sankaritarinaa, tragediaa, komediaa tai ironista tarinaa. Pyrin etsimään tarinoista nollapisteen, jonka jälkeen naisen elämä alkoi muuttua parempaan suuntaan. Ymmärrän haastattelut siten, että naisten resilienssi rakentuu tarinan alkupuolella ja tarinan käännekohdassa sitä on niin paljon, että nainen pystyy muuttamaan parisuhdetarinansa suunnan.

4.3 TUTKIMUKSEN EETTISYYS

Humanistisen, yhteiskunnallisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi TENK 2009 määrittää ne asiat, jotka pitää ottaa huomioon ihmisiä tutkittaessa. Tutkittavan itsemääräämisoikeutta pitää kunnioittaa, tutkimuksen vahingoittavuutta pitää välttää ja tutkittavien yksityisyyttä sekä tietosuojaa pitää vaalia. (TENK 2009, 4-11.)

Parisuhdeväkivalta on hyvin sensitiivinen ja joissain tapauksissa tutkittaville vaarallinen aihe. EHYEKSI-hankkeeseen haastatellut naiset ovat materiaalissa anonyymeja enkä tiedä heidän henkilöyttään. Lainauksista pyrin poistamaan kaikki sellaiset kohdat, jotka voisivat antaa vihjeen puhujansa henkilöisyydestä hänet tunteville ihmisille. Haastatellut ovat ryhtyneet EHYEKSI-haastateltaviksi vapaaehtoisesti ja heille on kerrottu, mitä haastattelulla tehdään ja voidaan tehdä.

EHYEKSI-hankkeen tutkimussuunnitelman mukaan hankkeen tavoitteena on kehittää lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden avunsaantia. EHYEKSI-hanke on saanut tutkimusluvan Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiriin eettiseltä lautakunnalta. (Kero ym. 2018.) Hankkeen tavoite on hyödyllinen ja toteutessaan avunsaantiehtotukset voivat parantaa useiden ihmisten elämänlaatua sekä edistää monen lapsen elinympäristön terveyttä ja kehitystä tukevaa ilmapiriä.

EHYEKSI-hankkeen haastattelumateriaali on käytössäni vain sen ajan, kun teen aineiston perusteella pro graduani. Työn valmistuttua hallussani oleva aineisto tuhoetaan. Olen allekirjoituksellani sitoutunut käsittelemään aineistoa siten, etten kopioi tai jaa sitä enkä anna muiden henkilöiden nähdä sitä.

Laadulliseen tutkimukseen kuuluu oleellisesti tutkijan oma subjektiivinen näkemys ja ymmärrys tutkittavasta asiasta. Omakohtainen kokemus aiheesta voi helpottaa tulkintaa tai se voi hämärtää tulkinnan objektiivisuutta. Omat ennakkokäsitykset voivat hämmentää tutkijaa, jos haasteltavien näkemykset eivät tuekaan omaa ennakkotulkintaa. (Ruusuvuori ym. 2010, 15-17.) Olen kokenut samankaltaisia asioita kuin haastateltavat naiset ja käytän tahtomattainkin kokemustietoani haastateltujen sanoman ymmärtämisessä. En voi irrottaa kokemuksiani itsestäni enkä voi väittää, että tutkimukseni olisi täysin objektiivinen tulos haastatteluista. Se on tulkintani aineistosta ja poiminnat aineistosta ovat näkemykseni oleellisista kohdista materiaalissa.

Oma ennakkonäkemykseni pro gradua aloittaessani oli se, että häpeän tunteesta väkivallan kokijoilla puhutaan liikaa ja pelon tunteesta liian vähän. Ennako-oletukseni mukaan väkivaltaa kokevia naisia ei pidä väkivaltaisessa parisuhteessa häpeä tai tyhmyys, vaan pelko. Aineistoa tutkiessani olen tiedostanut oman ennakkoajatukseni ja olen pyrkinyt tietoisesti huomioimaan haastateltujen maininnat häpeän tunteista.

Pro graduni kieli väkivallantekijän ja väkivallan vastaanottajan suhteen on yksioikoisen sukupuolistunutta. Poikkeuksetta tutkimuksessani nainen kärsii parisuhdeväkivallasta ja mies harjoittaa väkivaltaa. Tämä johtuu aineistosta, jossa on nimenomaan haastateltu naisia. Kaikissa tarkastelemissani haastateluissa naiset ovat kohdanneet väkivaltaa miehen taholta. Tämä ei tarkoita sitä, että lähi- tai parisuhdeväkivalta ei koskettaisi miehiä tai lapsia sen vastaanottajina tai naisia sen tekijöinä.

5 RESILIENSSIN RAKENTUMINEN AINEISTOSSA

Tässä luvussa käsittelen narratiivisen luentani mukaisesti aineistosta rakentamiani väkivaltaisesta parisuhteesta irtautumisen tyyppikertomuksia. Lähi-suhdeväkivaltaa kokeneiden naisten kokemuskerronnasta on tarkastelun mukaan esiin nostettavissa seuraavat resilienssin rakentumista kuvaavat tyyppikertomukset: 1) fyysinen ja henkinen väkivalta, 2) vaino; 3) pelko, häpeä ja toivo sekä 4) avun saaminen ja lähtö.

5.1 FYYSINEN JA HENKINEN VÄKIVALTA

Usein väkivaltaisen parisuhteen alkuaika ei anna viitteitä myöhemmästä väkivaltaisuudesta. Yksi EHYEKSI-hankkeeseen haastatelluista jatkuvaa parisuhdeväkivaltaa kokenut nainen kertoi suhteensa alusta:

Seurusteluvaiheessa ei ollut mitään semmoista mihinkään suuntaan viittaavaakaan. Vaan päinvastoin (...) seurustelu-aika oli sellainen, et mä alusta saakka ajattelin (...) et tää on nyt parasta mitä mulle on tapahtunut ja kun tällöinen ihminen voi löytyykin joka on niin semmoinen tuttuuden tunne heti alusta asti ja et se oli kaikki ihan hyvää aikaa. (EHYEKSI/H8N)

Fyysistä väkivaltaa edeltää tavanomaisesti henkinen väkivalta esimerkiksi nimittelyn, uhkailun, pelottelun, alistamisen, huutamisen, pilkkaamisen, vähättelyn, kontrolloinnin tai syyttelyn keinoin (Ojuri 2004, 190-191). EHYEKSI-aineistossa haastateltu kertoo:

Ja sit tuli tää väkivalta siihen, et sä et oo mittää ja sä oot ruma ja sä et osaa mitään ja sitä ja tätä ja sit mun työpaikal tultii vielä haukkuma mua huaraks ja. (EHYEKSI/H2N/18)

Tyypikertomus fyysisestä ja henkisestä väkivallasta EHYEKSI-aineiston pohjalta on kertomus siitä, miten parisuhteen kaari haastatelluilla naisilla eteni yleisimmin henkisen ja fyysisen väkivallan näkökulmasta. Kaikki haastattelut eivät edusta suoraan tyypikertomusta, mutta kertomuksessa on osia jokaisesta kuudesta haastattelusta. Esimerkiksi kaikki haastateltujen väkivaltaiset ex-puolisot eivät käyttäneet alkoholia, mutta useimmissa kertomuksissa alkoholi oli suuressa osassa.

Fyysisen ja henkisen väkivallan tyypikertomus: Mies ja nainen rakastuvat. Aluksi kaikki on ihanaa. Mies on ystävällinen ja vaikuttaa sitoutuneelta parisuhteeseen. Naisesta tuntuu, että häntä on kohdannut suuri onni. Hän on löytänyt hyvän ja sopivan ihmisen kumppanikseen. Naimisiin mennään nopeasti. Arki näyttää hyvältä, tosin miehen alkoholinkulutuksen määrä yllättää naisen. Mies on yhä useammin vahvassa humalassa kotonakin eikä nainen ole enää mukana tilanteissa, joissa mies käyttää alkoholia. Vaimo alkaa aavistella, että kaikki ei kunnossa heidän suhteessaan.

Väkivalta alkaa vähitellen. Ensin mies lyö raivostuessaan television hajalle. Tilalle ostetaan uusi ja asia unohdetaan. Seuraavalla kerralla suuttuessaan mies heittää lasin naista kohti. Suuttumuksen sirpaleet lakaistaan pois ja jatketaan normaalia elämää kuten ennenkin. Kun mies seuraavalla kiukkukerralla iskee naisen auton tuulilasin hajalle, naista alkaa epäilyttää miehen hyvyys aviopuolisona ja yhteisten lasten isänä. Hän alkaa punnita mielessään suhteen koossa pysymisen etuja ja haittoja. Hänen tunteensa ovat ristiriitaiset. Toisaalta mies on useimpina päivinä hellä ja rakastava, mutta toisina päivinä ilkeä ja äkkipikainen. Nainen ei tiedä, mihin uskoa.

Nainen tuntee olonsa yksinäiseksi, koska yksi kerrallaan hänen sosiaaliset suhteensa ovat hiipuneet olemattomiin. Mies ei alun alkaenkaan tullut toimeen naisen perheen kanssa ja siksi kanssakäyminen naisen sukulaisten kanssa on vähentynyt minimiin. Ystäviäänkään nainen ei ole tavannut enää vuosiin miehen mustasukkaisuuden takia.

Miehen alkoholinkäyttö lisääntyy nopeasti ja työelämän paineet aiheuttavat ärtymystä. Mies purkaa ärtymystään vaimoonsa huorittelemalla tätä. Hän haukkuu vaimoan rumaksi, tyhmäksi ja laiskaksi. Fyysinen väkivalta alkaa yllättävällä läpsäisyllä poskelle. Parin kuukauden kuluttua miehen suuttumuskohtauksiin liittyy vaimon pahoinpitelyä potkuin, iskuin ja kuristusotteella. Kerran mies uhkaa naista metsästyskiväärillä. Nainen tietää, että mies pettää tätä muiden naisten kanssa, mutta hän ei välitä. Hänen rakkautensa miestä kohtaan kuoli lyönti lyönniltä. Nainen ei kuitenkaan kerro muille, mitä joutuu kokemaan kotona. Hän ei usko, että kukaan voisi auttaa ja toisaalta tämä on nyt hänen avioliittonsa. Hän alkaa varoa sanojaan ja tekojaan, jottei aiheuttaisi miehen suuttumusta. Välillä hänestä tuntuu, että hän on tosiaan tehnyt jotain, minkä takia häntä voi lyödä.

Väkivallasta huolimatta tai sen takia perheeseen syntyy lapsia. Usein väkivalta loppuu miehen pakottamana seksiin. Lasten vähän kasvettua nainen saa työpaikan, mutta joutuu nopeasti lopettamaan työnteon, koska mies tulee naisen työpaikalle huutamaan pahoja sanoja vaimostaan. Tästä nainen on pahoillaan, koska hän oli miehen toiveesta kotiäitinä pitkään lasten kanssa ja hän on vasta pari kuukautta sitten päässyt ansaitsemaan omaa palkkaansa. Nainen alkaa viedä autonsa takakonttiin tarpeellisia vaatteita ja käyttörahaa siltä varalta, että hän jonain päivänä lähtee.

Viimeinen miehen raivokohtaus ja väkivallanteko tapahtuu kotona lasten ollessa jo nukkumassa. Kesken miehen lyöntien nainen havahtuu siihen, että nuorin lapsi seisoo itkemässä olohuoneen ovensuussa. Tämä on naiselle viimeinen pisara. Hän päättää, että lasten ei enää tarvitse nähdä tällaista elämää eikä hän halua kuolla väkivaltaan ja jättää lapsia miehen kasvatettaviksi. Nainen lähtee lasten kanssa kodista ja liitosta vielä samana iltana.

5.2 VAINO

Eron jälkeinen vaino vahingoittaa kohdettaan sosiaalisesti, psykologisesti, emotionaalisesti ja mahdollisesti fyysisesti. Vainon kohteen arjen elinpiiri

kaventuu. Vaino vaikuttaa mieleen ja ajatuksiin ja vainon kohde voi alkaa epäillä omia tulkintojaan. (Nikupeteri 2016, 51-58, 120.) Haastateltu kuvaa runsaan vuoden kestänyttä vainoa:

Kun hän kulki puukko kädessä siellä mun uuden asunnon ulkopuolella ja pudotteli palavia tupakan tumppeja postiluukusta ja kaiken näköistä hän teki tommoista vähemmän mukavaa, pelottavaa.
(EHYEKSI/H6N/15)

Tyypikertomus vainosta EHYEKSI-aineiston perusteella: Kun pariskunta on muuttanut yhteiseen asuntoon, mies alkaa kontrolloida vaimon tekemisiä miehen ollessa töissä. Hän soittelee kotiin työpäivän aikana ja varmistaa, että vaimo on kotona niin kuin pitääkin. Jos hän ei saa puolisoaan puhelimitse päivällä kiinni, hän syyttää tätä pettämisestä. Miehen puheet ovat hyvin mustasukkaisia eikä hän missään nimessä halua luopua liitosta. Aluksi miehen mustasukkaisuus tuntui hyvältä, koska nainen uskoi sen tarkoittavan sitä, että mies rakastaa vaimoa hyvin paljon. Ajan mittaan kuitenkin miehen mustasukkaisuus yltyy väkivallaksi eikä huomio tunnu enää imartelevalta, vaan pelottavalta. Mies varoittaa naista hakemasta apua. Hän uhkaa naista seurauksilla, jos tämä yrittää irrottautua suhteesta.

Miehen puuttuminen naisen yksityiseen elämään ja turvallisuuteen alkaa olla liiallista ja nainen alkaa miettiä, miltä tuntuisi elää vapaasti. Parisuhde on naisen kannalta kestävä ja hän alkaa säästää rahaa oman vuokra-asunnon takuuvuokraa varten. Lopulta hän muuttaa pois yhteisestä asunnosta negatiivisten seurauksien uhasta huolimatta. Ero sujuu yllättävän hyvin. Nainen hakee tavaransa pois yhteisestä kodista sukulaistensa turvaamana kun mies ei ole asunnossa. Koska mies ei vaikuta kovin kostonhimoiselta eron takia, nainen ei tule salanneeksi uutta osoitettaan eikä vaihda puhelinnumeroaan.

Nainen kokee entisen miehensä taholta eron jälkeistä vainoa, muttei anna sen häiritä elämäänsä. Mies kulkee usein naisen talon pihan tuntumassa ja kerran nainen uskoi nähneensä miehen naisen asunnon parvekkeella. Mies

soittaa naiselle runsaasti häiritseviä puheluita, joissa jatkaa naisen huorittelua ja uhkailua. Mies tekee myös pari perätöntä lastensuojeluilmoitusta yhteisten lasten oloista naisen luona, mutta ilmoitukset eivät johda lastensuojellisiin toimenpiteisiin. Lopulta vainoaminen loppuu.

5.3 PELKO, HÄPEÄ JA TOIVO

Parisuhdeväkivallan vastaanottajan on monissa tutkimuksissa todettu tuntevan häpeää. Ronkainen esittää mekanismin, jonka mukaan syyllisyyden ja vihan alttius muuttua häpeäksi johtuu naisten toiseudesta ja määrittelyvallan puutteesta. Parisuhdeväkivalta on tyypillinen naisessa häpeää aiheuttava tilanne. Siinä nainen on kaukana subjektiudesta. Hän on negatiivisen toiminnan kohde. Naista vahvempi mies käyttää väkivaltaa eikä nainen voi peloltaan vastustaa miestä. Vastentahtoinen alistuminen aiheuttaa molemmissa osapuolissa häpeää, jonka kohteena nainen on. Ronkainen kiteyttää Marita Hussolta (1997) lainaten häpeän: ”Niin kauan kuin arvostamme subjektia, joka mieluummin särkee kuin särkyy, ylläpidämme kulttuurista valhetta, jossa väkivallan häpeä on uhrin häpeä.” (Ronkainen 1999, 144,146,149.)

Väkivaltaisesta puolisosta kärsivän häpeä on häpeää omasta heikkoudesta ja oman itsemääräämisoikeuden menettämisestä. Siinä lienee kyse samasta mekanismista kuin jäisellä kadulla liukastuneen häpeässä. Tuttavien sohvalle pariksi yöksi miestänsä pakoon joutunut nainen on menettänyt oman elämänsä hallinnan ja tuntee häpeää tilanteestaan:

Mä tunsin hirveätä häpeätä siellä kun mä olin viettänyt sitä heidän luona. Mä ajattelin et äkkiä pois. (EHYEKSI/H3N/9)

Naapurien mahdollinen reagointi kodin tapahtumiin aiheutti häpeän tunnetta:

Sit samoten kun se laittoi mut sillaikin kun hän oli hakannu mut ensin. Niin sit hän pisti rappukäytävään mut istuun ja löi oven kiinni. Ja mä en uskaltanut sielläkään niin kun yritin hiljaa itkeä ettei naapurit kuule kun hävetti. Kun mä ajattelin et ne luulee varmaan et mä oon tehnyt jotain sitten tai. Ärsyttänyt tai jotakin sitten. (EHYEKSI/H3N/28)

Väkivaltaista parisuhdetta hallitsee pelon ilmapiiri, mikä osaltaan vaikeuttaa avun hakemista. Väkivallan uhka ja pelko lannistavat naisen ja saavat tämän käyttäytymään miehen haluamalla tavalla. Mies voi ilmaista uhkaa pienillä eleillä ja näin hallita naisen käytöstä erilaisissa tilanteissa. Fyysinen ja henkinen väkivalta kietoutuvat yhteen, jolloin fyysiseen väkivaltaan liittyy aina henkinen väkivalta. Tämä yhdistelmä määrittää naisen vapautta myös silloin, kun fyysistä väkivaltaa ei tapahdu. Pelko ja jatkuva varuillaanolo aiheuttavat seurauksia naisen sosiaaliseen elämään, persoonallisuuteen ja yleiseen hyvinvointiin. (Marttala 2011, 40-44).

Yksi EHYEKSI-hankkeeseen haastatelluista naisista kuvaa, kuinka halusi lähteä parisuhteesta, muttei uskaltanut tehdä sitä mahdollisten seurausten takia.

Kun en mä meinannu uskaltaa sitä tehdä et mä jätän hänet. Mä pelkäsinkin, et mitä siitä seuraa... Näin mä sen koin, et mul oli vaan se pelko. Mä vaan pelkäsinkin ihan mielettömästi. (EHYEKSI/H6N/5,10)

Lopulta avioliittoon jääminen alkoi tuntua yhtä vaaralliselta kuin siitä lähteminen.

Mut silloin kun mulla oli vaan se tunne, niin et joskus kun mä uskal-lan niin mä lähden. Mä hoin sitä ittelleni... Mut ei sitä voinut enää pitkittää. Tuli se pelko et mä kuolen itte. (EHYEKSI/H6N/10)

Ero alkoi toteutua, kun haastateltava sanoi vihdoin ajatuksensa ääneen.

Niin mä sanoin, et mä haluan eron tosta miehestä. Mä olen halunnut jo yli 20 vuotta. Mut kun mä en uskalla. Mä pelkään sitä niin paljon.” (EHYEKSI/H6N/18)

Toiveensa kerrottuaan haastateltava sai turvakodin henkilökunnalta apua käytännön järjestelyissä. Pariskunta erosi, ositti omaisuutensa ja haastateltava hankki itselleen oman asunnon. Yksi haastatelluista naisista pelkäsi puolisoaan koko liiton ajan ja voitti pelkonsa vasta, kun näki lapsensa kärsivän väkivallasta.

Sen mä muistan, että mä vaan ajattelin että täytyis lähteä. Mutta kun ei uskalla (...) Pelontunne niin vahva. Jotenkin mä yritin olla vaan niin kauheen kiltisti. (EHYEKSI/H3N/10)

Huumori on yksi resilienssin rakennusaine. Huumorilla voi helpottaa jännitystä ja sen avulla voi kehittää yhteenkuuluvuuden tunnetta ihmisten kesken. Itseironia toimii erityisen hyvin sosiaalisia suhteita vahvistavasti. Ekstroverttiys ja itsevarmuus ovat yleisiä ominaisuuksia resilienteiksi kehittyneillä ihmisillä. (Pojjula 2018, 128-133.) Yksi haastatelluista naisista kuvaa huumorin tärkeyttä menneitä tapahtumia ajatellessa:

Pakko heittää tämmöiseks huumoriks, kun jos sitä rupee vakavasti puhumaan niin tulee itku. (...) Et tää on niin kun saanut ihan huvittaviakin piirteitä, et mä pystyn nauramaan niille. Mut silloin se oli totista totta ja ihan vaan et alistettuna ja pelon alla niin ei ollut mitään muuta. Niin paljon pelkäsin. (EHYEKSI/H6N/24, 29)

Toinen haastateltu kuvaa sinnikkyyttään toteamalla, että vaikka henkisesti jotain hänen sisällään särkyikin, piti vain jaksaa edelleen.

Kyl jollakin tasolla varmaan rikki menee. Joku särkyä tuolla omas mielessä. Tai onks siin sit enää vaan se eloonjäämisvietti, joka on

niin voimakas, et pitää hengissä, täytyy selvitä. Mä menen tosta eteenpäin, eteenpäin, eteenpäin ja eteenpäin... (EHYEKSI/H6N/28)

EHYEKSI-aineiston naisilla esiintyi psykosomaattisia oireita väkivaltaisessa liitossa ollessaan. Heillä oli vaihtelevasti muun muassa ahdistusta, sydämen rytmihäiriöitä, päänsärkyä, epäsäännölliset kuukautiset sekä vatsakipua ennen töistä kotiin lähtöä. He myös oppivat olemaan näyttämättä tunteitaan, jotteivät ärsytä puolisoaan.

Pelon, häpeän ja toivon tyypikertomus EHYEKSI-aineiston perusteella on seuraavanlainen: Pari ensimmäistä pahoinpitelyä vaikuttavat yksittäisiltä tapahtumilta eikä nainen vielä huolestu niistä. Kun pahoinpitely toistuu ja vaimo huomaa joutuvansa ajoittain yhä uudelleen pahoinpidellyksi, hän muuttaa käytöksensä miestänsä kohtaan hyvin myötämieliseksi. Hän ei sano vastaan ja pyrkii olemaan provosoimatta miestänsä millään tavalla. Negatiivisia tunteitaan hän ei uskalla näyttää. Kun mies jälleen raivostuu, nainen tuntee syyllisyyttä miehen raivosta. Hän uskoo jotenkin huomaamattaan tehneensä jotain väärin, mikä herätti miehen vihan. Nainen pelästyy tulevaa väkivaltaa.

Ajoittain nainen on paossa mieheltään tuttavien luona. Se hävettää, koska on noloa olla toisten vaivana. Nainen tietää olleensa syytön pahoinpitelyyn, mutta häpeää siitä seurannutta tilannetta, jossa hän joutuu toisten edessä hädänalaiseen tilanteeseen. Nainen tuntee menettäneensä vahvuutensa ja itseenäisyytensä muiden silmissä. Hän toivoo, että jotain tapahtuisi ja väkivalta loppuisi.

Nainen harkitsee avun pyytämistä viralliselta taholta, muttei uskalla eikä halua tehdä sitä. Avun hakemista estää naisen ajatus siitä, että hän on kuitenkin kerran mennyt naimisiin ja miehestä on tullut heidän yhteisten lastensa isä. Sen takia miehen pyytäessä anteeksi ja luvatta, ettei väkivalta enää toistu, naisen oloa helpottaa se, että hän haluaa uskoa miestänsä. Perhettä ei

tarvitse hajottaa. Arki jatkuu taas onnellisena ja viimeisin väkivaltatilanne painuu unohduksiin, kunnes väkivalta taas alkaa.

Koska liitosta lähteminen ei ole helppoa ja vaikka väkivalta ajan myötä pahenee, lopullisen päätöksen tekoon kuluu pitkään. Vuosien mittaan nainen kartoittaa kaiken varalta mahdollisuuksiaan saada vuokra-asunto, jos äkillinen tarve ilmenee. Viimein ajaudutaan tilanteeseen, jossa mies uhkaa aseella vaimoaan. Tämä ymmärtää joutuneensa todelliseen hengenvaaraan. Kuolla nainen ei halua eikä liioin jättää lapsia miehen kasvatettaviksi. Itsetuhoiset ajatukset ja masentuneisuus valtaavat mielen, mutta elämänhalu voittaa ne. Hän ymmärtää, ettei sopeutuminen alituisen pelossa elämiseen ole ratkaisu, jolloin jäljelle jää vain suhteen katkaiseminen. Nainen tietää olevansa luonteeltaan sinnikäs ja hän toteuttaa liitosta lähdön tahdonvoimansa ja elämänhalunsa avulla.

5.4 AVUN SAAMINEN JA LÄHTÖ

Ongelmallisista tilanteista selviytyjille on ominaista se, että he ovat oman selviytymisprosessinsa aktiivisia toimijoita. Kriisiteorian mukaan vakavia tapahtumia kokeva ihminen ei enää pysty käyttämään normaaleja ongelmanratkaisutapojaan, mikä johtaa psyykkisen epätasapainon. Siihen liittyy yleensä pelkoa, vihaa ja syyllisyydentunnetta. Psyykkinen epätasapainotila on niin kuluttava, että sen kokija pyrkii nopeasti etsimään uudenlaisen tavan käsitellä tapahtumia saadakseen itsensä jälleen tasapainoon. Tulos ei välttämättä ole parannus, sillä uusi tasapainotila saattaa johtaa psyykkisiin ongelmiin. Optimaalisessa tapauksessa se merkitsee henkisen kasvun mahdollistamaa sopeutumista uuteen tilanteeseen, mikä puolestaan auttaa vastaisuudessa käsittelemään kriisejä rakentavasti. Traumaattisen tilanteen kokija voi aktiivisella suhtautumisellaan kääntää huonot kokemuksensa voimavaraksi ja henkisen kasvun pohjaksi. (Vihottula 2015, 32-34.)

EHYEKSI-hankkeeseen haastatellut naiset ovat traumaattisten tilanteiden ja niihin liittyvän psyyken epätasapainon jälkeen tehneet aktiivisia ratkaisuja elämässään. Kukaan heistä ei katunut lähtöpäätöstään jälkeenpäin.

Mul on vaan semmonen luonne. Kaikilt se ei onnistu. Et kaiken järjen mukaan mun pitäis varmaan olla jo masennuspotilas. Mut ku mä oon semmonen, et ku mä en anna periks ja mä aina pyrin löytämään sen jonkun keinon jostaki. Ja sit, mut kuitenkin tämmöset isot jutut, tämmöset lähtemiset, niin kyl mä niit joudun kypsyttämään.
(EHYEKSI/H4N/15)

Yksi haastatelluista kuvaa muuttuneensa avioliittonsa ja siitä lähtemisensä myötä.

Must on tullu paljon vahvempi ihminen ajan kanssa. (EHYEKSI/H3N/30)

Haastatellut naiset kertoivat yhden lähdön viivästymisen syyn olevan se, että he halusivat uskoa puolisonsa lupauksia pahoinpitelyjen lopettamisesta.

Mies pyytää anteeks ja en enää koskaan, en enää milloinkaan tee tätä. Ja sit se lopult lakastaan maton alle. Niin ku tietenki siihe haluaa uskoo. Jostain syystä siihen haluaa uskoo (...) Taas mun puhuttiin takasi. (EHYEKSI/H4N/12,22)

Esimerkissä haastateltava oli kärsinyt pitkään väkivaltaisesta parisuhteesta ja lopulta viimeisen väkivallanteon jälkeen sai tarpeeksi rohkeutta lähteä.

(...) oli hänen paikka, missä hän sit (...) ja hän meni sinne vähän pulloja hakemaan ja minä soitin sinä aikana hänen (sukulaiselleen), et täällä on tällainen meno et voiskos joku tulla rauhoittelemaan. Niin tää tuli (sukulaisen) kans sitten ja sillä aikaa mä kokosin sitten kun oli mahdollista niin kokosin kaikki meiän mahdolliset mitä mä

*vaan keksisin kasseihin laittaa. Lastasin autoon ja sanoin tytölle et
älä lähde minnekään, et nyt me lähdetään. Tiiliskivi lensi perään.*
(EHYEKSI/H6N)

Toinen haastateltava odotti mitan lopullista täyttymistä. Kun mies taas pahoinpiteli hänet, suhde päättyi.

*Mä odotin sitä hetkeä, et koska seuraavan kerran tulee selkään, niin
sit mä lähden. Ja sit ku sit tuli, niin...* (EHYEKSI/H4N/9)

Yksi laukaiseva tekijä lähtöpäätökselle voi olla väkivallan kohteeksi joutuneen ajatusten muuttuminen vastavuoroisesti väkivaltaisiksi.

*Ainut, mitä mulle on tullu, niin mulle on tullu se, että mä niin ku
varmaan itte tapan kohta ton.* (EHYEKSI/H4N/39)

Parisuhdeväkivalta ei ole ainoastaan väkivallan pelossa elämistä ja sitä kokeneen elämistä. Kyse on myös kodin menettämisestä. Koti ajatellaan yleisesti tilaksi, jossa kodin asukas voi olla turvassa ulkopuolisilta uhilta ja kodissa on tarkoitus elää hyvää elämää. Kokemus omasta kodista on yleisesti ihmiselle tärkeä. Koti voi olla laadultaan minkäläinen tahansa tai se voi olla enemmänkin ihmisten ja vuorovaikutuksen muodostama metafyyminen kokonaisuus. Väkivalta omassa kodissa luo turvattomuutta ja henkistä kodittomuutta. (Granfelt 1998, 103-106.) Erityisen ikävää on se, että vahinkoa, vihaa ja pelkoa aiheuttaa läheinen perheenjäsen (Notko 2011, 90).

Ehkä tärkein haastateltujen naisten toive väkivaltaisesta parisuhteesta irti pääsemiseksi oli asunto. He olisivat päässeet lähtemään väkivaltaisesta parisuhteestaan aikaisemmin, jos heillä olisi ollut asunto, minne mennä. Kukaan haastatelluista ei mieltänyt turvakotia tällaiseksi asunnoksi. He kaipasivat paikkaa, jonne tehdä uusi koti ja jossa he voisivat elää (lastensa kanssa) ilman pelkoa väkivallasta. Haastateltujen toiveissa oli yksinkertaisesti asunto, jonne asettua. Koti, jossa on jatkuva väkivallan uhka ei tunnu kodilta.

Et kun se koti ei oo tuntunut semmoiselta rauhalliselta ja levolliselta paikalta ja mul oli aina semmoinen olo, et mä en tiedä, mitä seuraa.” (EHYEKSI/H8N/17)

Tuttavien tai sukulaisten luona viipyminen ei tunnu hyvältä.

Ja sit sitä jotenki alko sitä omaa kotii kaipaamaan ja tulee semmoinen olo, et mä olen loisena tääl toisen nurkis. Koska se ei nyt ihan oikeesti paljon auta, et jos sut hakataan ja sit sä pääset kahdeks, kolmeks yöks jonneki naapuriin tai jonkun kaverin sohvalle. Se ei auta. Se ei auta, kun pitää olla joku pidempiaikainen paikka, missä sä olet ihan rauhas.” (EHYEKSI/H4N/60)

Kaipuu oman asunnon suomasta turvasta tulee esiin seuraavassa lainauksessa. Vaikka hänen saamansa asunto oli huonokuntoinen, se ei haitannut.

Niin en mä enää sit siin vaihees peräänny, ku mä vihdoin viimein olen saanu sen asunnon. (EHYEKSI/H4N/17)

Kaikki EHYEKSI-hankkeessa haastatellut naiset saivat suhteen päättämiseen sekä henkistä että konkreettista apua. Tyypikertomus EHYEKSI-haastattelujen perusteella lähdön ja avunsaannin näkökulmasta on: Ensimmäisten pahoinpitelyjen jälkeen pariskunta selvittää nopeasti välinsä. Myöhemmin nainen on usein turvakodissa paossa väkivaltaista miestänsä. Turvakodista hän palaa muutaman kerran takaisin kotiin, kun mies katu ja lupaa käytöksensä muuttuvan. Pariskunta käy avioliittoneuvojalla, mutta pysyvää apua siitä ei synny. Nainen alkaa miettiä, millaista elämä olisi ilman jatkuvaa väkivallan pelkoa. Väkivaltatilanteet jatkuvat ja nainen pettyy siihen, että poliisilla ei ole aikaa auttaa häntä eivätkä terveydenhuollon ammattilaiset tunnu piittaavan siitä, että naista pahoinpidellään.

Seuraavalla turvakotikäynnillä turvakodin työntekijä kysyy, miksi nainen kerta toisensa jälkeen palaa väkivaltaisen miehensä luo. Nainen keskustelelee sosiaaliohjaajan kanssa ja toteaa, ettei ole uskaltanut hakea apua, mutta on jo pitkään halunnut lähteä liitosta. Hän on salaa valmistellutkin lähtöä. Hän huomaa omien ajatustensa muuttuneen kummallisen väkivaltaisiksi. Nainen leikkii ajatuksella, että tappaisi puolisonsa, jolloin väkivalta varmasti loppuisi. Huonompina hetkinä hän miettii, että tappaa itsensä, mikä myös varmistaisi väkivallan loppumisen. Tuntuu siltä, että joka tapauksessa mitta on nyt tullut täyteen.

Nainen kaipaisi konkreettista apua uuden asunnon saamisessa, muttei tiedä, mistä voisi apua hakea. Hän löytää kuitenkin nopeasti säästämänsä vuokravakuuden turvin vuokra-asunnon ja muuttaa sinne lasten kanssa. Tavarat vanhasta asunnosta hän hakee sukulaistensa turvaamana, kun mies on tietävästi töissä.

Lähdön jälkeen nainen puhuu avoimesti kokemuksistaan sekä ystävilleen että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille. Hän kokee keskustelut hyviksi ja toivoo, että voisi puhua jonkun kanssa, joka on kokenut samankaltaisia asioita. Hän ei palannut liittoon kerran lähdettyään eikä katunut muuta kuin sitä, ettei lähtenyt aikaisemmin.

Nainen miettii, että olisi lähtenyt paljon aikaisemmin pois vaarallisesta liitostaan, jos hänellä olisi ollut paikka, minne mennä. Nainen miettii, että jos hänelle olisi osoitettu asunto, johon tehdä oma koti, hän olisi lähtenyt heti suhteesta. Hän miettii myös, että ehkä lähtö ja asuntoasia olisivat järjestyneet aikaisemmin, jos viranomaiset olisivat herkemmin puuttuneet hänen tilanteeseensa. Nainen toivoo, että viranomaiset kysyisivät rutiininomaisesti jokaiselta, kokeeko hän kotonaan väkivaltaa ja jos näin on, auttaisivat väkivallan kokijaa konkreettisesti muuttamaan tilannetta.

6 TULOKSET

Naisten kertomat tarinat eivät ole tragedioita tai komedioita, eivät myöskään sankaritarinoita. Ne ovat selviytymistarinoita. Niissä naiset pelastavat vain itsensä ja lapsensa ja tähänkin kuluu turhan paljon aikaa. Keskimäärin EHYEKSI-aineiston naiset pysyivät väkivaltaisessa parisuhteessaan kymmenen vuotta, mikä on pitkä aika elää pelossa ja häpeässä. Tyypikertomuksissa näkyy muutosteorian mukaiset vaiheet ajattelu- ja tunne-elämässä sekä Lempertin kuvaamat selviytymisen strategiat, joita lähisuhdeväkivalta kärsivät tyypillisesti kehittävät.

Väkivallan verhoama parisuhde pitkittyy usean eri tekijän yhteisvaikutuksesta. Seurusteluaikana merkkejä puolison tulevasta käyttäytymisestä ei ole näkyvillä, vaan tilanne tulee vastaan vasta avioliiton solmimisen tai yhteen muuttamisen jälkeen. Suhde on silloin vakiintunut, joten väkivaltainen puoliso ymmärtää sen muodostavan seurusteluaikaa korkeamman esteen lähtemiselle. Pahoinpitelyt alkavat usein vähäisinä läimäyksinä tai suullisina moitteina. Niiden pahentuessa vähitellen naiset myös vähitellen sopeutuvat tilanteeseen. Oma tekijänsä on yhteiskunnallisella mielipiteellä. Suurten ikäluokkien mielikuvissa avioeroa ei pidetty hyväksyttävänä, mutta lähiö sukupolven ajatuksissa se ei enää ollut este. Nuorin haastateltava ei liioin ollut aviossa.

Kaikki haastatellut naiset toivat esiin asunnon lähtöä jarruttavana ja edistävänä tekijänä. He eivät voineet lähteä liitosta niin kauan kuin heillä ei ollut omaa asuntoa, minne mennä. Kenellekään naisista ei osoitettu yhteiskunnan taholta uutta asuntoa, vaan he järjestivät asumisensa itse. He kävivät asunto-toimistossa pyytämässä vuokra-asuntoa, he säästivät omavastuuosuutta vuokra-asuntoon ja yksi haastatelluista sai järjestettyä niin, että puoliso muutti pois perheen yhteisestä asunnosta. Jokainen mainitsi asunnon tärkeimpänä tekijänä, jolla häntä olisi voinut auttaa jo paljon aikaisemmin irtautumaan väkivaltaisesta parisuhteesta.

Kertomusten yhteinen käännekohta ajoittui hetkiin, jolloin lapset alkoivat kärsiä väkivallan lieveilmiöistä, naisten kuolemanpelko otti vallan tai väkivaltaan vastaaminen väkivallalla alkoi saada naisten ajatuksissa yhä suuremman tilan. Lähtöpäättöstä helpotti ulkopuolinen, ratkaisuun kannustanut ihminen. Sellainen saattoi olla poliisi, sosiaaliohjaaja tai ystävä, mutta tärkeimmäksi lähtöratkaisun synnyttäjäksi näyttää kuitenkin tulleen se hetki, jolloin nainen ei enää henkisesti jaksanut jatkaa. Mitta oli tullut täyteen. Heidän resilienssinsä kudelma oli tullut valmiiksi ja se sai heidän psyykensä hyväksymään irtautumisen välttämättömyyden.

Resilienssi tarkoittaa selviytymisen ja toipumisen lisäksi elämään oppimista. Hankalat kokemukset synnyttävät myöhemmin vastareaktion. Hyvä elämä alkaa tuntua erityisen hyvältä. Vaikka kaikki ihmiset ovat jossain määrin resilienttejä, nykyisten tutkimusten mukaan geneettiset ominaisuudet vaikuttavat paljon siihen, miten vahvasti se ilmenee. (Cyrulnik 2009, 283-287.) Vahvistuminen johtaa tilanteeseen, jossa vastoinkäymisiin sopeudutaan onnistuneesti. Siihen kuuluvat kestävyys ja toipuminen. Matka resilienttiin lopputulokseen on aaltoileva ja siihen liittyy negatiiviseen suuntaan kulkevia jaksoja. Tärkeitä resilienssiä edistäviä tekijöitä ovat muun muassa hyvä itsetunto, optimistisuus, päämäärätietoisuus ja sosiaalinen tuki. (Poijula 2018, 32-33.)

Resilienssin tunnusmerkit haastatelluilla naisilla näkyvät selvästi. Osa heistä rakensi itsetuntoaan vuosia, osalla se vahvistui nopeammin. Optimistisuudesta kertoo haastateltujen naisten pitkäaikainen valmistautuminen väkivaltaisesta parisuhteesta lähtemiseen. He uskoivat, että jonain päivänä he lähtisivät ja he tekivät etukäteisvalmisteluja sitä varten. Päämäärätietoisuudesta kertoo lähtemisen vakaa toteutus. Viisi kuudesta haastatellusta naisesta katkaisi liiton lopullisesti eikä katunut tai palannut takaisin. Yksi haastatelluista otti myöhemmin puolisonsa takaisin, mutta fyysistä väkivaltaa ei enää uuvanhassa liitossa esiintynyt.

Sosiaalinen tuki näyttää olevan olennainen osa resilienssin rakentumisessa siihen pisteeseen, että lähtemisen voi toteuttaa. Ainoastaan nuorin haastatelluista lähti liitosta ilman ulkopuolisen kannustusta. Keski-ikäiset ja sitä vanhemmat haastatellut tarvitsivat tuttavien tai viranomaisen vahvistusta siihen, että väkivaltaisesta liitosta olisi paras irtaantua. Tutkimusten perusteella hyväksi arvioitu keino auttaa parisuhdeväkivallasta kärsiviä on epävirallisten tukiverkkojen, kuten naapuriavun, ystävien ja työkavereiden antaman tuen sekä uskonnollisten yhteisöjen auttamistyön vahvistaminen (Krug ym. 2005, 136).

Haastattelujen perusteella voi arvioida, että haastateltujen naisten resilienssi rakentui väkivaltaisen parisuhteen aikana jatkuvien pettymysten ja pelottavien tilanteiden avulla niin, että vaikeat tapahtumat vahvistivat naisten omaa tahtoa sen sijaan että he olisivat lopullisesti alistuneet osaansa. Haastatellut kertoivat vuosien ajan ajatelleensa, että liitosta on päästävä pois ja he tekivät käytännön järjestelyjä, joiden avulla oli mahdollista lähteä liitosta.

Väkivaltaisesta liitosta lähtemisen jälkeen EHYEKSI-hankkeeseen haastatellut naiset ovat eläneet hyvää ja onnellista elämää, mikä viittaa siihen, että he ovat resilienttejä ja ovat toipuneet hyvin traumaattisista kokemuksistaan. Osa haastatelluista joutui kokemaan eron jälkeistä vainoa, mutta näissä tapauksissa vaino ei yltenyt liian vaaralliseksi. Osa naisista kertoi, miten he oppivat entistä enemmän arvostamaan hyvää parisuhdetta, kun heillä on kokemus siitä, millainen se voi pahimmillaan olla. Nämä ajatukset tukevat Cy-rulnikin kuvausta resilienssistä kykynä toipua vahvasta paineesta.

EHYEKSI-hankkeeseen haastateltujen naisten resilienssi näyttää rakentuneen yhden tai useamman väkivaltaisen tapahtuman jälkeen. He ovat saaneet voimaa ja sisuuntuneet jouduttuaan kokemaan epäasiallista käytöstä kumppaniltaan. 1990-luvulla syntyneelle yksilöllisen valinnan sukupolvea edustavalle naiselle seksiin pakottaminen oli viimeinen pisara ja hän lopetti alle vuoden kestäneen suhteen. Hänellä oli jo valmiiksi vahvuutta todeta no-

peasti, että tätä hän ei halua parisuhteeltaan. Mitä vanhempi haastateltu oli, sitä enemmän hän keskimäärin tarvitsi pahoinpitelykertoja resilienssinsä ja sisuuntumisensa vahvistumiseen siihen pisteeseen, että liiton loppuminen oli vääjäämätöntä.

EHYEKSI-hankkeeseen haastateltujen naisten edustama sukupolvi selittää heidän vaatimaansa aikaa suhteen lopettamiseksi. Suurten ikäluokkien edustajien 10 ja 25 vuotta kestäneet suhteet olivat väkivallassaan rajuja, mutta naiset olivat arvelleet, että avioliitossa pitää pysyä, tuli mitä tuli. Suurten ikäluokkien naiset eivät vuosien aikana hakeneet apua tilanteeseensa ja toisaalta yhteiskunta oli erilainen. Heidän väkivaltaiset avioliittonsa olivat 1960-luvulta 1980-luvulle, jolloin lähisuhdeväkivaltaa koskeva lainsäädäntö ja auttavat tahot olivat huomattavasti vähäisemmät kuin nykyisin. (Roos 1988, 61-63.)

Suurten ikäluokkien vanhempien ikäluokka vietti nuoruuttaan sotien ja pulajan Suomessa, mikä muokkasi yleistä ilmapiiriä ja suhtautumista perheensä sisäisiin asioihin. Suurten ikäluokkien vanhempien sukupolvi keskittyi jälleenrakennukseen, maaltamuuttoon ja suurtyöttömyyteen. (Roos 1988, 61-63.) He kasvattivat lapsensa omien arvojensa mukaisesti. Myös lähiöiden sukupolven naisten ajatuksissa on ollut avioliiton pysyväksi tarkoitettu luonne. Heidän väkivaltaiset liittonsa kestivät keskimäärin pari vuotta alle kymmenen vuotta.

Vaikuttaa siltä, että EHYEKSI-aineiston naisten väkivaltaisessa liitossa pysymiseen vaikutti yhteiskunnan perhe-elämän yksityisyyttä kunnioittava ilmapiiri, yhteiskunnan tuen ohuus sekä tietämättömyys omista oikeuksista ja avun hakemisen mahdollisuuksista. Yleisesti pidetään hyvänä käytäntönä sitä, että terveystarkastuksen yhteydessä kysytään, kokeeko potilas lähisuhdeväkivaltaa (Krug ym. 2005, 131). Lähisuhdeväkivallan kriminalisoiva lainsäädäntö Suomessa alkoi kehittyä nykykäsitystä vastaavaksi vasta 2010-luvulla (Finlex.fi).

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

EHYEKSI-haastattelut toivat esiin kaksi tärkeää asiaa, joiden avulla väkivaltaisesta parisuhteesta voi päästä eroon. Ensimmäinen on ammatillinen keskusteluapu ja toinen on asunto. Keskustelija voi olla terveys- tai sosiaalihuollon edustaja. Toiveena kaikilla haastateltavilla oli se, että parisuhdeväkivallasta kysyttäisiin sosiaali- ja terveyspalveluissa ja kun väkivalta tulee esiin, sitä vastaanottava saisi heti keskustelu- ja käytännön apua parisuhteesta lähtemiseen. Jotkut voivat tarvita keskustelua havahtuakseen lähdön vääjäämättömyyteen, kun taas toiset kaipaavat enemmän käytännön apua. Painettua tietoa väkivallasta infolehtisen muodossa kukaan haastatelluista ei kaivannut. Sen sijaan kokemusten läpikäyminen jälkeensä on koettu hyväksi.

Haastatellut naiset korostivat asuntoasiaa syynä väkivaltaiseen parisuhteeseen jäämiselle ja väkivaltaisesta parisuhteesta lähtemisen mahdollistajana. Naiset eivät kaivanneet enempää paikkoja, joihin mennä pariksi yöksi pakoon, vaan he kaipasivat paikkaa, johon perustaa koti. Väkivaltaisessa parisuhteessa eläminen on henkistä kodittomuutta. Tämä kodittomuuden ilmiö pitäisi ottaa huomioon kuntien asuntopolitiikassa. Pidän erittäin tärkeänä sitä, että väkivaltaisesta parisuhteesta pois haluavalle olisi heti tarjolla pysyvä asunto.

Parisuhteen jälkeinen vaino jää usein vähäiseksi kiusanteoksi, mutta joissain tapauksissa vaino voi aidosti uhata vainotun henkeä. Tämän takia pidän tärkeänä, että jokainen vainosta kertova otettaisiin vakavasti viranomaiskohtaamisissa. Nykyistä turvallisempia järjestelyjä on mahdollista tehdä esimerkiksi lasten valvottujen tapaamisten paikoissa ja lasten tapaamispaikalle saattamiskäytännöissä, jos siihen on tahtoa. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille voisikin antaa entistä laadukkaammin tietoa parisuhdeväkivallasta ja vainosta. Jos virkailija ei itse ole kokenut väkivaltaista parisuhdetta, siihen liittyviä tunteita, pelkoja ja ajatuksia voi olla vaikea aidosti ymmärtää

EHYEKSI-hankkeessa haastatellut naiset kertoivat, etteivät seurausten pelossa uskaltaneet hakea apua tilanteeseen, jossa väkivaltainen puoliso pahoinpitelee heitä kerta toisensa jälkeen. He tiesivät, että mies saisi korkeintaan lyhyen vankeusrangaistuksen tai lähestymiskiellon. Vankeuden jälkeen he olisivat jälleen vapaita pahoinpitelemään naisen. Lähestymiskielto ei tosiasiassa estä lähestymistä.

EHYEKSI-hankkeen kuuteen fyysistä ja henkistä parisuhdeväkivaltaa kokeneen naisen haastatteluun tutustuttuani ja niitä analysoituani esitän seuraavat ehdotukset, joiden avulla voitaisiin auttaa väkivaltaisesta parisuhteesta tai lähisuhdeväkivallasta kärsiviä:

- Kunnan viranomaiset alkavat rutiininomaisesti ja sensitiivisesti kysyä, kokeeko asiakas lähisuhdeväkivaltaa. Kysyttäessä muistetaan, että asiakkaan ei välttämättä ole turvallista vastata kysymykseen puolisonsa läsnäollessa. Eri etnisten ryhmien kulttuurilliset tekijät ja käytännöt on otettava huomioon ja niihin perehdytään.
- Jos asiakas kertoo kokevansa lähisuhdeväkivaltaa, asiaan puututaan. Asiakkaalle tarjotaan välittömästi keskusteluaikojia esimerkiksi psykologin tai sosiaalityöntekijän kanssa, joka voi esimerkiksi motivoivan haastattelun keinoin vahvistaa asiakkaan orastavaa halua irrottautua väkivallasta. Sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja ryhtyy välittömästi hoitamaan asiakkaan kanssa käytännön toimia, joista ensimmäinen ja tärkein on asunnon hankkiminen.
- Lähisuhdeväkivallasta kärsivälle annetaan etusija kunnan vuokra-asuntoon siten, että asunto osoitetaan välittömästi todistetusti kotonaan väkivaltaa kokevalle.
- Väkivaltaiselle nykyiselle tai entiselle puolisolle määrätään herkästi lähestymiskielto ja sitä valvotaan sähköisellä jalkapannalla. Lähestymis-

kiellon hakijalle annetaan oma pääte, jolla voi suoraan tehdä hälytyksen lähestymiskiellon rikkojasta.

KIRJALLISUUS

Alasuutari P (1996) Erinomaista rakas Watson. Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Helsinki: Hanki ja jää.

Anderson K M, Renner L M & Danis F S (2012) Recovery: Resilience and Growth in the Aftermath of Domestic Violence. Artikkelitieteellisessä julkaisussa *Violence Against Women* (18)11 1279-1299. vaw.sagepub.com. Sage. Luettu 4.4.2020.

Bemath N (2017) The Relationship between Working Memory and Psychological Resilience. Maisteritutkielma. University of the Witwatersand. Johannesburg.

Cicchetti D (2010) Resilience under conditions of extreme stress: a multi-level perspective. Artikkelitieteellisessä julkaisussa *World Psychiatry* 2010;9:145-154.

Coffey A, Atkinson P (1996) Making Sense of Qualitative Data. Complementary Research Strategies. Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Cyrułnik B (2009) Resilience. How Your Inner Strength Can Set You Free From The Past. London: Penguin Books.

Danielsson P & Näsi M (2019) Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2018 - Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Katsauksia 35/2019. Helsinki: Helsingin yliopisto.

DiClemente C C & Prochaska J O (1986) Toward a Comprehensive Model of Change. Julkaisussa Miller W R & Heather N (toim.) *Treating Addictive Behaviors*. Applied Clinical Psychology. Vol 13. Boston, Ma: Springer.

Eskola J, Suoranta J (2000) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eurostat 2020 ec.europa.eu. Päivitetty 24.2.2020. Luettu 18.4.2020. https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=crim_hom_vrel&lang=en

Finlex 53/2015. Oikeusministeriön omistama oikeudellisen aineiston julkinen ja maksuton Internet-palvelu. Finlex.fi. Luettu 26.3.2020.

Granfelt R (1998) Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Väitöskirja. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Haavio-Mannila E & Roos J P (1998) Pidättyvyyden polven naisten ja miesten rakkaustyytlejä. Teoksessa Hyvärinen M, Peltonen E, Vilkkonen A (toim.) *Liikkuvat erot. Sukupuoli elämäkertatutkimuksessa*. Tampere: Vastapaino.

Hautanen T (2017) Vain vanhempien parisuhdeasia? Väkivallan arviointi huoltoriidoissa. Teoksessa Niemi J, Kainulainen H & Honkatukia P (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino.

Hoikkala T & Paju P (2008) Entä nuoremmat sukupolvet? Sukupolvitutkimus ja nuorisopolitiikka. Teoksessa Purhonen S, Hoikkala T, Roos J.P. (toim.) Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina. Gaudeamus Helsinki University Press. Helsinki

HS Helsingin Sanomat 6.1.2020. HS pyysi lukijoita antamaan nimen 2020-luvun lapsille: vastauksista paljastuu, että lastemme tulevaisuus herättää jopa apokalyptista pelkoa

Hulkko A (2011) Parisuhdeväkivallan varhaiset vaiheet. Teoksessa Hannus R, Mehtola S, Natunen, L, Ojuri A (toim.) Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Hämeenlinna: Ensi- ja turvakotien liitto.

Husso M, Virkki T (2008) Sukupuolittunut luottamus ja väkivalta parisuhhteessa. Teoksessa Sevón E, Notko M (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hyvärinen M, Peltonen E, Vilkkö A (1998) Johdanto. Teoksessa Hyvärinen M, Peltonen E, Vilkkö A (toim.) Liikkuvat erot. Sukupuoli elämäkertatutkimuksessa. Tampere: Vastapaino.

Hyvärinen M (2010) Haastattelukertomuksen analyysi. teoksessa Ruusuvuori J, Nikander P, Hyvärinen M (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Hänninen V (2000) Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.

Ihmisoikeuskeskus.fi 2019. Luettu 26.3.2020.

Kainulainen H & Niemi J (2017) Parisuhdeväkivallan tunnistaminen rikosoikeudellisessa järjestelmässä. Teoksessa Niemi J, Kainulainen H & Honkatukia P (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino.

Kaittila A (2017) Parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset avun hakijoina. Motivaatio ja esteet. Teoksessa Niemi J, Kainulainen H & Honkatukia P (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino.

Karisto A, Takala P & Haapala I (1989) Elintaso, elämäntapa, sosiaalipolitiikka - suomalaisen yhteiskunnan muutoksesta. Helsinki: WSOY.

Kero K, Nyqvist L & Puuronen A (2018) EHYEKSI-hankkeen tutkimussuunnitelma. Julkaisematon lähde

Kero K, Nyqvist L, Rautio J, Puuronen A (2019) Lähisuhdeväkivallan seurantaa tulee vahvistaa. Lääkärilehti 35/2019 1881-1885c.

Khaw L B L & Hardesty J L (2009) Leaving an Abusive Partner: Exploring Boundary Ambiguity Using the Stages of Change Model. Artikkelijulkaisussa Journal of Family Theory & Review March 2009 1:38-53.

Knuuttila S, Niiniluoto I, Thesleff H (toim.) (1997) Aristoteles IX. Retoriikka. Runousoppi. Helsinki: Gaudeamus.

Krug E G, Dahlberg L L, Mercy J A, Zwi A B & Lozano R (toim.) (2005) Väkipalta ja terveyst maailmassa - WHO:n raportti. Lääkärin sosiaalinen vastuu ry. Terveysten edistämisen keskus ry. Jyväskylä: Gummerus.

Laitinen M & Kemppainen T (2010) Asiakkaan arvokas kohtaaminen. Teoksessa Laitinen M & Pohjola A (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.

Laki lähestymiskiellosta 4.12.1998/898. Finlex.fi

Lempert L B (1996) Women's Strategies for Survival Developing Agency in Abusive Relationships. Artikkelijulkaisussa Journal of Family Violence Vol 11, No3.

Liebenberg L & Moore J C (2016) A Social Ecological Measure of Resilience for Adults: The RRC-ARM. Artikkelijulkaisussa Soc Indic Res (2018) 136:1-19. <https://doi.org/10.1007/s11205-016-1523-y>. CrossMark. Luettu 5.4.2020.

Marttala P (2011) Parisuhdeväkivallan monet muodot. Teoksessa Hannus R, Mehtola S, Natunen, L, Ojuri A (toim.) Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Hämeenlinna: Ensi- ja turvakotien liitto.

Masten A S (2001) Ordinary Magic. Resilience Process in Development. Artikkelijulkaisussa American Psychologist. March 2001. Vol 56 No3, 227-238.

Masten A S (2014) Ordinary Magic. Resilience in Development. New York: The Guilford Press.

Niemi J, Kainulainen H & Honkatukia P (2017) Johdanto. Teoksessa Niemi J, Kainulainen H & Honkatukia P (toim.) Sukupuolistunut väkipalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino.

Nollalinja.fi. Luettu 19.4.2020.

Notko M (2011) Väkipalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhe-suhteissa. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.

Nyqvist L (2004) Sukupuoli parisuhdeväkivallan ammatillisessa kohtaamisessa. Teoksessa Kuronen M, Granfelt R, Nyqvist L, Petrelius P (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen 3. vuosikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nikupeteri A (2016) Vainottuna. Eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen. Väitöskirja. Lapin yliopisto.

Norén J & Eriksson M (2018) Changing violent men. Improving the quality of batterer interventions. Swedish Association of Local Authorities and Regions SALAR.

Nousiainen K / Pentikäinen M (2017) Naisiin kohdistuva väkivalta ihmisoi-
keuskysymyksenä. Suomi alisuorittajana. Teoksessa Niemi J, Kainulainen H
& Honkatukia P (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaa-
linen ongelma. Tampere: Vastapaino.

Oikeusministeriö (2016) Tiedote 19.12.2016. Ministeri Lindström avasi lä-
hisuhdeväkivallan uhreille tarkoitetun Nollalinja-puhelinpalvelun.
[https://oikeusministerio.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ministeri-lindstrom-
avasi-lahisuhdevakivallan-uhreille-tarkoitettun-nollalinja-puhelinpalvelun](https://oikeusministerio.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ministeri-lindstrom-avasi-lahisuhdevakivallan-uhreille-tarkoitettun-nollalinja-puhelinpalvelun)

Oikeusministeriö (2019) Arviomuistio lähestymiskiellon valvonnan tehos-
tamiseksi. Lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön julkaisuja. Mietintöjä ja
lausuntoja 2019:27. Helsinki.

Ojuri A (2004) Väkivalta naisen elämän varjona - tutkimus parisuhdeväki-
valtaa kokenneiden naisten elämäkulusta ja selviytymisestä. Väitöskirja.
Lapin yliopisto.

Piispa M (2004) Väkivalta ja parisuhde. Nuorten naisten kokeman parisuh-
deväkivallan määrittely surveytutkimuksessa. Väitöskirja. Helsinki: Tilas-
tokseskus.

Piispa M (2011) Parisuhdeväkivallan todellisuus. Teoksessa Hannus R,
Mehtola S, Natunen, L, Ojuri A (toim.) Veitsen terällä. Naiseus ja parisuh-
deväkivalta. Hämeenlinna: Ensi- ja turvakotien liitto.

Piispa M (2019) Lähestymiskieltoon tehoa sähköisellä valvonnalla? Artik-
keli Oikeusministeriön Rikoksentorjuntaneuvoston julkaisussa Haaste
2/2019.

Piispa M & Heiskanen M (2017) Sukupuoli ja väkivalta tilastoissa. Miksi
tarvitaan tietoa väkivallan yleisyydestä? Teoksessa Niemi J, Kainulainen H
& Honkatukia P (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaa-
linen ongelma. Tampere: Vastapaino.

Pohjola A (2010) Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa Laitinen M &
Pohjola A (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.

Pojjula S (2018) Resilienssi. Muutosten kohtaamisen taito. Helsinki: Kirjapaja.

Poliisi.fi. https://www.poliisi.fi/rikokset/lahestymiskiellon_rikkominen.

Purhonen S (2008) Johdanto. Suuret ikäluokat sukupolvena? Teoksessa Purhonen S, Hoikkala T, Roos J.P. (toim.) Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Rikoksantorjunta.fi 24.10.2019. Rikoksantorjuntaneuvosto. Oikeusministeriö.

RL 1889/39 Rikoslaki <https://www.finlex.fi>.

Ronkainen S (1999) Subjektius, häpeä ja syyllisyys parisuhdeväkivallan elementteinä. Teoksessa Näre S (toim.) Tunteiden sosiologia. Elämyksiä ja läheisyyttä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Ronkainen S (2017) Mitä väkivalta on? Erontekojen tärkeydestä, yhteyksien näkemisestä. Teoksessa Niemi J, Kainulainen H & Honkatukia P (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino.

Roos J.P. (1988) Elämäntavasta elämäkertaan. Helsinki: Tutkijaliitto.

Ruusuvuori J, Nikander P & Hyvärinen M (2010) Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori J, Nikander P, Hyvärinen M (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Smolej M (2014) Kenelle väkivaltarikokset kasautuvat Suomessa? Poliisin tietoon tullut toistuva väkivalta ja sen uhrin. Helsinki: Yhteiskuntapolitiikka 79(1).

Sosiaali- ja terveysministeriö STM. stm.fi/lahisuhde-ja-perhevakivalta. Luettu 19.4.2020.

Sosiaali- ja terveysministeriö. Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2018 - 2021. Julkaisuja 2017:16. Helsinki: STM.

TENK 2009 Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. tenk.fi. Luettu 20.3.2020.

Tikkanen M (1978) Vuosisadan rakkaustarina. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Varjo. Tukikeskus Varjo. <https://varjosta.fi/> Luettu 24.11.2019.

Vihottula H (2015) ”En suostu yksinkertaisesti häviämään ihmisten silmistä” Kertomuksia traumaattisesta kokemuksesta selviytymisestä. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto: Acta Universitatis Tamperensis.

Vilkko A (1998) Kodiksi kutsuttu paikka. Tapausanalyysi naisen ja miehen omaelämäkertoista. Teoksessa Hyvärinen M, Peltonen E, Vilkko A (toim.) Liikkuvat erot. Sukupuoli elämäkertatutkimuksessa. Tampere: Vastapaino.

Väänänen K (2011) Miten selviytyä väkivallasta? Teoksessa Hannus R, Mehtola S, Natunen L, Ojuri A (toim.) Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Hämeenlinna: Ensi- ja turvakotien liitto.

World Health Organization (2013) Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence. Geneva: WHO.